

Művelődés 1

LVIII. évfolyam 2005. január
www.muvelodes.ro

Csíki képzőművészek
A magyar–lengyel
barátságról
A rádió, mint ajzószer
Emlékező Daday Lorándra
A nagyváradi római
katolikus püspöki palota
Kézdivásárhely
helytörténetéhez
EMKE-díjak 2004

Művelődés

KÖZMŰVELŐDÉSI
FOLYÓIRAT

A szerkesztőség:
SZABÓ ZSOLT
(főszerkesztő)
GÁBOR DÉNES
MURAD BETTY
SÜTŐ FERENC
SZABÓ GÉZA

Postacím:
40015 Cluj-Napoca
P-ța Unirii nr. 11., ap.7
C.P. 201
tel./fax: 00-40-264/591267
honlap: www.muvelodes.ro
e-mail:
muvelodes@internet.ro
Bankszámlaszám:
Redakcia Művelődés
Trezoreria Cluj
RO23TREZ2165009XXX007054

Lapszámunk támogatói:
a Művelődés- és Egyházügyi
Minisztérium, a Művelődés
Egyesület, valamint:

COMMUNITAS
ALAPÍTVÁNY

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

ISSN 1221-8693
Készült a kolozsvári ATID
nyomdában

Tartalom

Sütő Ferenc: Derűt égből	3
EMKE-díjak	4
EMKE-laudációk	5
Kántor Lajos: Ferenczes István	5
Füleki Zoltán: Gábos Endre	6
Gazda Klára: Kéri Gáspár	6
Szombatfalvi Török Ferenc: Kalmár Zoltán	7
Guttman Mihály: László Ferenc	7
Kiss Éva Evelin: Kárp György	9
Zsehránszky István: Molnár Gizella	10
Kovács Levente: Elekes Botond	10
Novák Ildikó: Sipos László	11
Kiss Jenő: Sebestyén Spielmann Mihály	11
Dáné Tibor Kálmán: Csomós Attila	11
Székely Zsuzsa: Mezei János	12
A stockholmi Erdélyi Könyv Egylet levele a közgyűléshez	13

Galéria

Forró Miklós: Madarak. In memoriam Benkő Éva	14
A múlt megjelenítése a jelenben. Cs. Simon Repolski Imola	15
Alkotni szeretnék – minél többet. Tompos Opra Ágota	17

Enciklopédia

Pálfi Csaba Sándor: Olaszul Kolozsvárt	19
Boér Jenő: Magyar–lengyel barátság. Beszélgetés Adamczyk Bogdan minorita atyával	20
Sylvester Lajos: A rádió, mint ajzószer	21
Neményi József Nándor: Ötvenegy év múltán Emlékezés kiváló magyartanáromra, Daday Lorándra	24
Dukrét Géza: A nagyváradi római katolikus püspöki palota	26
Incze László: Az 1934. szeptemberi országos katolikus nagygyűlés Kézdivásárhelyen	28

Pályázat középiskolás diákköltőknek, diákíróknak	30
Új könyveink	30

Lapszámunkat csíkszeredai képzőművészek munkáival illusztráltuk.

Tompos Opra Ágota: Ígéreték börtönében

Derút égből

Annak idején, amikor az óév búcsúztatójához szervesen hozzájárult, mintegy a téli ünnepi alkalmak házi szertartásaként szerepelt a Kossuth Rádió szilveszteri kabaréműsora, hallottam azt a fejtegetést – nyilván a lazább hangulat jegyében –, hogy a magyar embernek előbbre való szüksége a jókedv, mint például a jólét. Bizonyításként himnuszunkat idézték, miben előbb fohászkodunk jókedvért és csak aztán bőségért. Most is úgy gondolom, hogy e kissé suta-butá humor üzenete érvényes lehetne, bár mára már többnyire a nosztalgia hullámhosszán vételez a nagy családi rádiózás, és közéleti, mondhatni összszemzeti furcsaságainkat sem figurázza ki, oldja olyan jóleső, felszabadító kacagássá a Janus-arcot síróból nevetőre fordító társaság.

Éppen ezért döntöttem úgy, hogy idei bevezetőmben nem foglalkozom részletesen sem a szerencsétlen sorsú népszavazás, sem az akár ígéretesnek is felfogható belpolitikai helyzet kérdéseivel, mert ezekről az akadémikusok elemzésétől a folklór humoráig terjedően sokféleképpen volt alkalmunk hallani. E „nagy” események következményei elérnek bennünket, és boldogítanak adott esetben akarattunk ellenére is, így talán sokkal hasznosabb, ha egyelőre a mindennapi dolgaink után látunk.

Valahogy úgy, ahogy az a jó tucatnyi ember tette, akiknek a tablóját a következő oldalakon hozzuk, vagy úgy, ahogy azok a szerző és szerkesztő munkatársak tették, akiknek a munkája termését az utolsó oldalakon tudjuk bemutatni.

Ha munkáról, feladról van szó, szerkesztőségünk 2005-re is szeretne tartalmas témákkal szolgálni az érdeklődőknek a már jól kikristályosodott arculata szerint, újdonságként ajánlhatjuk, hogy internetes elérhetőségünk az év folyamán várhatóan teljesebb böngészést tesz majd lehetővé.

Többéves együttműködésünk után, idénre a Budapesti Corvinus Egyetem Kert- és Tájépítészeti Kara ifjú kutatóinak a bevonásával kastélyépítészeti örökségünk felméréséről fog a Művelődés tudósítani, illetve a kutatáshoz részletes történelmi, művészettörténeti háttérrel nyújtani. Ugyanakkor fel kívánjuk hívni a figyelmet a kastélyok, kastélykertek mai helyzetére, modelleket kínálva a helyi közösségeknek a sokszor pusztulófélben levő örökség újralfedezésére, hasznosítására.

Ugyancsak terveink között szerepel, és reméljük sok olvasónak és művelődésszervezőnek szerzünk majd örömet, ha e tervünk megvalósul, hogy segítsük az amatőr és közösségi színjátszást. A nagy hagyományú amatőr színjátszás (gyerekcsoportok, diákcsoportok, vidéki közösségi kiscsoportok) számára szeretnénk összegyűjteni egy kisebb színi repertoárt, figyelembe véve a korosztályok, érdeklődési körök sajátos igényeit, ugyanakkor a klasszikus és népi színjátszás újradramatizált kísérleteiből is nyújtánánk ízelítőt. Éppen ezért a már meglevő anyag mellé szívesen fogadunk el újabb ajánlatokat vagy várjuk olvasóink igényeinek a jelzését, és természetesen javaslatokat.

A Művelődés hagyományos módon szervezője és krónikása az erdélyi alkotótáboroknak. Összeállításainkban a képzőművészeti alkotások bemutatása mellett a művészekkel, szervezőkkel készült interjúkkal igyekszünk kiegészíteni a képet. A kiállítások

Tompos Opra Ágota: Az emlékezet állandósága

megszervezésével, nagyobb közönséggel való megismertetésével a képzőművészeti munka – műalkotás – útját követjük az alkotás folyamatától a befogadásig. Fontosabb táborok, amelyek 2005-ben is helyet kapnak a Művelődés hasábjain: Zsobok, IppArt – Kárásztelke, Nagyenyedi Alkotótábor, Incitato – Kézdivásárhely, Minimum Party – Kászon, Erdélyi Fotó és Videó Vándortábor.

2005-ben a kolozsvári Amaryliss Társaság, valamint a Zurboló Táncegyüttes zenei rendezvényei sem fognak hiányozni összeállításainkból. Tudósítunk a táncházmozgalom és tánc táborok eseményeiről, bemutatjuk népzene és -táncoktatás műhelyeit.

Hírt adunk, a helyi kezdeményezésekről, civil szervezetek munkájáról, biztosítva a széles körű tájékoztatást jogi, támogatási, fejlesztési, kapcsolatfelvételi és -tartási kérdésekben. A falu, a kisközösség önszerveződésének, fejlesztési lehetőségeinek a kérdéskörét továbbra is tárgyalni fogjuk, egyaránt nyújtva történelmi áttekintést és vázolva a mai kihívásokat az új, globális struktúrák megjelenésével.

Tennivaló lenne hát bőséggel, kívánom, hogy a jókedv, a derű is járuljon hozzá, amennyiben eléggé hangosan kértük azt szilveszter éjjelén.

SÜTŐ FERENC

Ferenczes István – Spectator-díj

László Ferenc – Nagy István-díj

Gábos Enrde – Kacsó András-díj

Kéri Gáspár – Bányai János-díj

Kárp György – Bánffy Miklós-díj

Kalmár Zoltán – Kún Kocsárd-díj

Molnár Gizella – Poór Lili-díj

Elekes Botond – Szentgyörgyi István-díj

Sipos László – Szolnay Sándor-díj

EMKE-díjak 2004 * EMKE-díjak 2004 * EMKE-díjak 2004 * EMKE-díjak 2004 *

Spielmann Sebestyén Mihály – Monoki István-díj

Csomós Attila – Balázs Ferenc-díj

Mezei János – gr. Mikó Imre-díj

Hegyeli Attila – EMKE-oklevél

Koós Ferenc vállalkozói különdíjat nyújt át Ördög Béla újságírónak

EMKE-laudációk * EMKE-laudációk * EMKE-laudációk * EMKE-laudációk *

FERENCZES ISTVÁN, a Székelyföld szerkesztője.

A Csíkpálfalván 1945. január 1-én született költőt a Romániai Magyar Irodalmi Lexikon I. kötete (1981-ben) még Ferencz S. Istvánként szerepelteti; és 1972-es Forrás-kötete mellett még egy verskötetéről tud. Az azóta eltelt több mint két évtized alatt Ferenczes István (mert jó ideje már így írja nevét) versben, prózában, publicisztikában alkotott jelentőset – nem utolsó sorban azonban mint szerkesztő is felhívta magára a figyelmet. Az EMKE Spectator-díja a Székelyföld nyolc évfolyamának az elismerése. Azé a Székelyföldé, amelyet Ferenczes István tett fontos folyóirattá, messze túl e régió határain. Maga a Székelyföld sok kiváló író adott az erdélyi és az egész magyar irodalomnak – néhányan ott éltek le az életüket, mások Kolozsvárra, Budapestre vagy messzebb tájakra kerülve váltak ismertté. Helybeli, szá-

mottevő (irodalmi, tudományos) fórum, rangos periodika azonban a kilencvenes évekig nem született arrafelé. Ferenczes Istvánnak és a köréje szerveződött fiataloknak sikerült Csíkszeredában egy olyan magyar folyóiratot szerkeszteni és rendszeresen megjelentetni, amely a székely hagyományokra kelő figyelmet fordít, természetesen közli a Székelyföldön élő idősebb és fiatalabb írók műveit, de nem akar belesüppedni a regionalizmusba. A Ferenczes nevével fémjelzett Székelyföld magyar és európai horizontja ma már mindenhol vonzza oda a tollforgatókat, neves kutatókat. És ami nem kevésbé figyelemre méltó: a folyóirat utolsó lapjain felsorolt előfizetői és támogatói névsor bizonyítja, hogy a Székelyföld nem csupán a csíki, az udvarhelyi vagy a háromszéki székelyeknek kedves, igényelt olvasmány – hajlandók áldozni rá a világ különböző ré-

szein élő magyarok. És ez manapság ugyancsak elismerésre méltó teljesítmény.

A 2004-es Spectator-díj jó helyre talált.

KÁNTOR LAJOS

GÁBOS ENDRE. Örömtelibb felkérést ritkán kap az ember, mint én most, amikor kitűnő kollégám és barátom szakmai méltatására kaptam lehetőséget. Egyetlen nehézséget csak az okoz, hogy a rendelkezésre álló idő Gábos Endre munkássága igen szűk keresztmetszetének ismertetésére ad csak lehetőséget. De biztos vagyok abban, hogy néptáncos körökben mindenki jól ismeri őt, és gondolom, mindannyian egyetértenek az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület döntésével, hogy díjazottjai közé emelte.

Gábos Endre 1969. október 24-én született Szentegyházán, lövétei székely család második gyermekeként, így életének első éveit már a népi életforma, az édesanya altatódalai, az édesapa biztos holnapot garantáló népdalai határozták meg. A legényes táncot már tízéves korában próbálgatja az udvaron, a szomszéd, nagyobb fiúcska értő tekintetének kíséretében. Szervezett néptánc csoportban később, tizenhét éves korában kezd aktívan tevékenykedni, az akkori szentegyházi középiskola csoportjában. A csíkszeredai Ballada együttes indítja a hivatásos táncos pályán, hiszen két év „balladázás” után, 1993. február elsején sikeres vizsga után, felvételt nyert az akkori Hargita Állami Székely Népi Együtteshez. A következő éveit olyan szakemberek határozzák meg, mint az ugyancsak EMKE-díjas Szalay Zoltán, András Mihály, Fodor Csaba, mesterséget tanult Timár Sándor állami díjas érdemes művésztől, Novák Ferenc állami díjas koreográfustól, együtt dolgozott Lőrincz Lajossal, Sára Ferencsel, és itt csak az idő szűkössége miatt nem sorolok fel több kitűnő anyaországi és hazai szakembert. A Hargita lábainál erős derekú sudár fenyők emelik fejüket az égig. Gábos Endrét is egy ilyen, a székely röghöz kötött fához lehet hasonlítani, ki az évek során, dacolva az anyaországi csábító ajánlatokkal, itthon, Erdélyben szolgálja nemzetét igaz magyar emberként, nap mint nap tesz le örömmel áldozatot az erdélyi közművelődés oltárára. Hivatásos táncos a Hargita Nemzeti Székely Népi Együttesnél, melynek énekese, táncarvezetője, koreográfiáit itthon és idegenben is csodálhatta a közönség, rendezői, vezetői feladatokat lát el nap mint nap, azonban mindezek mellett jó barát, ki örömben, bánatban, szakmailag és emberileg képes együtt lenni munkatársaival, tanítványaival. Gábos Endre napi hivatali elfoglaltságai mellett tanít, gyermekekkel, ifjakkal foglalkozik Lovététől Gyergyóalfaluig, mindeddig több mint 400 gyermeket vezetve be a magyar néptánc, népzene csodálatos világába. A kiegyensúlyozott hivatásos munka biztos háttérrel nyújt Gábos Endre népművelő tevékenységéhez, aki életformájának tekinti hagyományaink felkutatását, őrzését és továbbadását, példát, emberformáló magatartást mutatva a következő generációknak. Bárán mondhatjuk, globalizációs világunkban Gábos Endre identitástudatunk erősítésének, hagyományaink megmaradásának egyik záloga.

Az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület

idei Kacsó András-díja méltó személyhez került, így Gábos Endre eddigi tevékenysége máttól hivatalosan is elfoglalta helyét Erdély magyarságának kulturális panteonjában!

FÜLEKI ZOLTÁN

KÉRI GÁSPÁR doktor 1952. április 18-án Érmihályfalván született. Három jól sikerült gyermek édesapja, fogorvos, aki a kezdeti távollét után 16 éve szülőföldjén, az Érmelléken él és dolgozik. Nemcsak orvosként, hanem a szó legigazibb értelmében vett értelmiségiként, és emberként. A másokért élő, munkálkodó, égő ember prototípusa. Állandóan vibráló, embertársait folyamatosan megismerésre, önismertetre, kritikus szemléletre, felelősségtudatra és felelősségvállalásra sarkalló provokatív egyéniség.

A múltat a jelenért és jövőért kutató, megőrkítő animátor, aki Ipolyi Arnold szellemében helyi emlékeket, maradványokat, töredékeket gyűjt, „nehogy végleg elvesszenek, s az által is üresebb legyen a múlt, szegényebb a jelen és kétesebb a jövő.” Mert, mint Eötvös Józsefet idézi, „emlékekből él az ember, s a múltból él az emlékezet. Kinek nincs múltja, nem lehet jelene, s jövője sem”. Az érmellékieknek, köztük Kéri Gáspár családjának is, megvalósításokban és megrázkódtatásokban egyaránt gazdag múltja van. A megvalósítások békés tevékenységek és eredményeik: a mindennapok és ünnepek megélésével, a tárgyi környezet kialakításával, mezőgazdálkodással, szőlőműveléssel, halászáttal, szövés-fonással, kovácsmesterséggel kapcsolatos tárgyak, építmények, táncok, dallamok, oklevelek. Ezek múzeumba menekítve, restaurálva, rendszerezve és kiállítva, eltáncolva, vagy elénekelve emberközébe hoznak egy múlt kódéba vesző világot. A megrázkódtatások az egyént és közösséget érintő történelmi traumák: vesztes háborúk, levert forradalmak és következményeik. Kéri Gáspár érdeklődését nagyrészt e traumák érlelték és kanalizálták a múlt összetett vallatása és megőrkítése irányába: dédapja hősi halála Doberdónál nagybátyja, az 56-os mártír pap, Sass Kálmán kivégzése, kommunistaellenes zendülésben résztvevő nagyapja halálra kínzása, a szovjetuniói kényszermunkára hurcolt nagybátyja és apósa korai pusztulása. A hősök véráldozatára való emlékezés lényege, hogy a testi legyőzöttestét erkölcsi fölényű alakítja, és ezzel megszeli, de meg is nemesíti a tragédia emlékét, és az utódokat büszkeséggel tölti el. Az elnyomottakból, megaláztatottakból így győzők lesznek, a halálból példamutató élet, jelen, jövő.

Kéri Gáspár tehát szabadidejében, nem kevés anyagi és szellemi áldozattal, kitartó munkával kovácsol a múltból jövőt. Látványos eredmények tükrözik tudatos kiválasztó munkáját, amivel folyamatosan és szakszerűen gyűjti, leltárba véteti, konzerváltatja az Érmellék egy területének néprajzi, numizmatikai és helytörténeti jellegű emlékeit; látványos eredmények fémljelzik tudatos múzeumépítő tevékenységét, melynek beteljesülése a 2002. október 6-án megnyitott, 20. század eleji, több építményből álló gálospetri középparaszti portát reprezentáló tájház. A békés alkotómunka előtt tiszteleg, amikor a

múzeum népszerűsítésén fáradozik, amikor az Érmellék egészét bemutató falumúzeum kialakítására és működtetésére sző terveket, eszel ki racionális megoldásokat, amikor évente újabb és újabb tematikus néprajzi és/vagy helytörténeti kiállítást szervez, amikor a székelyhídi kórusban énekel, amikor falunapokat szervez.

És a történelmi igazságtalanság fölött arat szellemi, erkölcsi győzelmet, amikor Sass Kálmán-émlékszobát rendez be, Sass Kálmán-émléktáblát leplez le, amikor felkutattatja, restauráltatja és visszaállíttatja és kiadványban meg kiállításon bemutatja a turulmadaras emlékművet és annak hányatott történetét, amikor millenniumi emlékmű építését és emléktölgyfák ültetését kezdeményezi.

A múlt emlékét akarja elevenné és hatékonyá tenni, és a nemzeti büszkeség érzését akarja erősíteni, amikor minden március 15-én az iskolásoknak magyar történelmi vetélkedőt rendez, amikor minden augusztusban Sződemeterre, Kölcsey Ferenc szülőfalujába látogat el a gyermekekkel, amikor Gálospetrin honismereti tábor szervezésében jeleskedik. A múzeumot is elsősorban az ifjúságnak, a tanulóknak ajánlja, *„hogy megismerve elődeik kultúráját, több szállal kötődjenek ahhoz a vidékhez, ahol születtek és ahol élnek”*.

Az EMKE ezévi Bányai János-díjával Kéri Gáspár múltból jövőt építő munkásságát értékeli és jutalmazza.

GAZDA KLÁRA

KALMÁR ZOLTÁN. Nem volt elég az 1989-es országos mozgalom győzelme ahhoz, hogy hamvaiból feléledjen a nagyszombati magyar közművelődési élet. Ehhez olyan ember kellett, aki a családi tűzhely melegéből hozta népe szeretetét, akinek szívügye a fennmaradásunkat jelentő kultúrtevékenység biztosítása, életeleme az önfeláldozó munkabírás.

Ez Kalmár Zoltán. Még a parancsuralom éveiben A Hét munkatársaként a város akkori kultúréletét visszatükröző íásaival tartotta ébren a magyar szó megőrzésének szükségességét.

Kultúréletünk gúzsának lerázása után, késedelem nélkül, minden idejét feláldozva, néha egészségét is kockáztatva téve, életre keltette és napjainkig ápolta Nagyszombati magyar közösségének letargiába süllyedt szellemiségét. Tudva azt, hogy az írott szó mellett az élő beszédnek is nevelő és megtartó hatása van, a Bukaresti Rádió magyar műsorának munkatársaként, bementett jegyzeteiben felvázolta történelmi múltunk kőbe vésett igazát. Finom, de jól érthető retorikával bírálta népünk múltjának félreanyagazóit.

A Romániai Magyar Szóban 15 éven át megjelent íásaiban, aggodalmát fejezi ki az ifjúság erkölcsi romlása és közösségünk megbomlása iránt, intve egyben a helyes útra vezetés szükséges voltára. Nem feledkezik meg azonban szülővárosának leírásáról sem, kezdve alapításától egészen napjainkig.

Író olvasóitól számos jutalomkönyvet kap: Fazekas István beszercei, Budapesten első díjat nyert költőtől, aki verset is írt a tiszteletére; Lendvay Éva költőtől, Jakab László egyházi írótól és Lestyán Fe-

renc egyháztörténésztől.

Az 1994 májusában Temesváron rendezett Humorfesztiválon bemutatott vidám jelenetéért dicséret oklevelet nyert. 1993-ban megalapítja a Polgári Magyar Művelődési Egyesületet, melynek első közgyűlésén egyhangúlag elnökké választják.

Az egyesület céljai közé tartozik az 1944-ben önkényesen megszüntetett Nagyszombati Magyar Polgári Kör tevékenységének a folytatása és nem utolsósorban a Magyar Ház visszaszerzése. Ennek érdekében, Kötő József segítségével beszerzi az Országos Magyar Levéltártól mindazokat a dokumentumokat, amelyek a 19. és 20. században Nagyszombati működő kultúregyesületekre vonatkoznak és a Magyar Ház volt a székhelyük.

2002-ben, a helyi tanácshoz benyújtott folyamódványa eredményeként, a városban egy parkot és hozzá tartozó lépcsőfeljárót Petőfi Sándorról neveznek el.

2003 márciusában Kalmár Zoltán megemlékezési ünnepélyt szervez, az 1848–1849-es forradalom 155. és a Polgári Magyar Művelődési Egyesület újjaalakulásának 10. évfordulója alkalmából. Ez utóbbira emlékezve fogant meg lelkében az a gondolat, hogy köszönetet mondjon mindazoknak, akik a megalapítás óta kitartottak a művelődési tevékenységben. Háláját és elismerését 31 díszoklevél kiosztásával fejezte ki, melyeket, kellő anyagi alap híján, a saját költségén állíttatott elő Orth István grafikussal, művészi kivitelezésben.

S ha március idusával beköszöntő tavaszélt hagyományosan üdvözölte Seben magyarsága, az aranylombos ősz újabb ünneplésre adott alkalmat. A nagyszombati Ferenc-rendi nővérek által vezetett Leánynevelő Intézet hatalmas épületegyüttes megalakítójának és 47 évig igazgatójának, dr. Bilinszky Lajos születésének 135. évfordulója alkalmából fekete gránittábla kifüggesztését eszközöli ki az iskola falára és megrendezi a felavatási ünnepséget.

Kalmár Zoltán ebben a hónapban töltötte be 80. életévét. Irigylésre méltó fizikai és szellemi frissességgel tette magáévá Márton Áron jelszavát: „Non recuso laborem”, nem utasítom vissza a munkát.

SZOMBATFALVI TÖRÖK FERENC

LÁSZLÓ FERENC. Nemrég ebben a teremben ünnepélyes keretben emlékeztünk László Ferenc kiváló zenetörténész, fuvolaművész, egyetemi tanár édesapjának László Dezső születésének centenáriumára. A nagytekintélyű lelkipásztor, hittanár, a Református Theológiai Fakultás magántanára, a Farkas utcai református templom parókus lelkészének és felesége, Vidovszki Éva egyházzenei tanítónőnek második gyermekeként született László Ferenc. Egyik írásában (A hittan: főtárgy – László Dezső, a Kollégium vallástanára – címmel) a következőket írja: *„Amire még magam is emlékszem valamennyire, az a tanári lakás, s talán még inkább a tanári ház. Akkoriban még természetes volt, hogy a kollégium a tanároknak szolgálati lakást is adott, szemben a régi épülettel – a mai egyetlennel –, amelyben a bentlakás volt, a könyvtár és a díszterem. A kollégiumi tanárok családias közösségben éltek együtt a*

kétkapus és emeletes, voltaképpen négy épületből álló tanári házsorban, amelynek ablakaiból jól láthattuk a kollégiumi bentlakás ablakait és kapuit. Édesapám vallástanár és bentlakási felügyelő tanár volt.” Ebből a lakásból járt minden reggel iskolába az elemi osztályokba, innen indul el a magyar konzervatórium előkészítő osztályába Török Béla fuvolanárhoz, akire mindig nagy tisztelettel és hálával emlékeznek. Török Béla volt az, aki meggyőzte Ferenc születi, hogy X. osztályba a Kolozsvári Zeneművészeti Líceumba írássák, ahol 1954-ben fuvola-technikusi oklevelet szerzett. Osztálytársai valamint iskolatársai közül megemlítem Amirás Gábor (zongoraművész, egyetemi tanár), Barabás Béla (fagottművész, egyetemi tanár), Simon Emil (karmester), Zsizsmann Ilona (zenetanárnő), Jánky Ilona (zongoraművész), Kásler Magda, Kriza Ágnes (énekművésznők), Magyarosi Zoltán (oboa-művész) neveit, akikkel együtt kamarazenéltek, tanultak és rosszkodtak. Szaktanára annyira megbízott benne mint muzikusban, hogy 14 éves korában, 1951-ben beajánlotta a Kolozsvári Magyar Színházba, hogy a Rómeó és Júlia előadásokon a színpadi zenét ő szolgáltassa meg és velük egy hathetes turnén vett részt, ami bizony egy 14 éves kamasz fiatalember életében nem volt kis feladat.

Édesapjának 1952-ben történt letartóztatása, az akkori állambiztonsági erőktől, mert nem lehetett szabadon egy karizmatikus prédikátor, „prófétalelkű nemzetiségpolitikus” és „nemzetiségpedagógus”, gyermeki lelki világában sérülést eredményezett, de ezt Ferenc esetében nagyszerű tanárai Jakó Zsigmondné Barabás Margit, Déry Károly, Marosi Ilona, Hristu Éva, Zoltán Aladár, Demény Piroska, Benkő András egyensúlyba tudták szépen hozni. Sikerült az akkori abszolváló technikus vizsgán szerepeltetni, mint az iskola zenekarának szólistáját Bach h-moll fuvolaszó és vonózenekarra írt szvitjével. Ezzel megkezdődött fuvolaművészi pályafutása mint a Kolozsvári Gheorghe Dima fuvolaszakos diákja, valamint a későbbi művészközlévi birtokosának, hazai és Bulgária, Észtország, Litvánia, Németország, Oroszország több városában való fellépése. 1959–1965 között mint a szebeni Filharmónia fuvolása Szeben városi zenei életének meghatározott művészyenésége volt, amit számos rádiófelvétel is bizonyít.

Tanári pályafutását Kolozsváron a volt Alma Materében, a mostani Sigismund Toduță Zenelíceumban kezdte 1966–1970 között mint kamarazene-tanár. Nem elégedett meg csak a megtartott kötelező órákkal, növendékeinek és az ő osztályától kívülállóknak is Mozart-szemináriumot rendezett, bevezetve őket a mozarti zenevilágba. Kamarazenekart is alapított: az Arcangellit.

Mi is a zene – kérdezhették tanítványai. Nehéz a válasz, hisz a kiváló Hugo Riemann Zenei Lexikonában az Alfred Einstein átdolgozott kiadásban mindössze 15 sor válaszol a kérdésre: „...művészet, amely a hangok illanó, tűnékeny eleméből formálja képződményeit, és emiatt anyag tekintetében az elgondolható legnagyobb ellentétben áll az építészettel, formaművészetként azonban esztétikailag közelebb áll hozzá, mint a tárgyiassághoz jobban kötött művészetekhez...” A 17. századi német filozófus Gottfried Wilhelm Leibnitz szerint „*musica est exercitium arithmeticae oculum nescientis se numerare animi*”, azaz a zene a szellem rejtett számolótevékenysége, amely nem veszi észre, hogy számol. Karl-

heinz Stockhausen kortárs német zeneszerző szellemesen fogalmaz: „*a zenének nem az a dolga, hogy testmasszázs és hullámfürdő, hangzó pszichogram, hangokba átültetett gondolati program legyen, hanem mindennek előtt a tudatfölötti kozmikus elektromosság hanggá lett áramá*”. De László Ferenc nem mélyült el csak a filozofikus esztétikus programokban. Zenetudományos pályája során kutatásba kezd. Liszt Ferenc, Bartók Béla és Bartókon át George Enescu munkássága vonzza leginkább.

Bizonyára Friedrich Nietzsche német kultúrfilozófus gondolata fogta meg miszerint „*sohasem fogjuk meghálálni tanítóink fáradságát, ha mindig csak tanítványok maradunk*”. Több mint ötszáz tanulmányt, közleményt, esszét közölt magyar, román, német, angol, francia és japán nyelven. Előadásokat tartva Grazban az Institut für Aufführungspraxis de Wochschule für Musik und Darstellende Kunst intézetben, Bécsben, Japánban (Kyoto, Matsue, Osaka), Magyarországon (Balatonföldvár, Budapest, Debrecen, Szombathely), Beszarabiában (Kisinyov), Németországban (Chemnitz, Leipzig, Löwenstein, Stuttgart, Zwickau) és Ukrajnában. Mindezt könnyen tehetette és teheti, mert anyanyelvén kívül több nyugati nyelvet tökéletesen beszél.

1971-től saját írásokat, szerkeszt köteteket. Társsszerzőként és saját könyveként megjelent köteteknek száma 18. Tekintélyes szám és csak egy pár címét sorolom: Bartók-könyv, Bartók-dolgozatok, három kötetnyi Bartók-levél, Bartók Béla. Tanulmányok és tanulások, Utunk Kodályhoz, Zenén innen és túl. Publicisztikai írások, Klavír és koboz. Tények, értelmezések és fölvetések Liszt Ferenc 1846–47-es hangversenyútjával kapcsolatban, A szifinx válaszol. 35 beszélgetés Enescuval. A „harmadik út áldozata”. László Dezső állambiztonsági ügyiratai (1948–1955). Román nyelven megjelent kötetek: Béla Bartók și muzica românească, Béla Bartók Scrisori I., Béla Bartók Scrisori II. Béla Bartók și lumea noastră. Așa cum a fost, Béla Bartók și muzica populară a românilor din Banat și Transilvania. László Ferenc mint zene-történész a távolabbi múltat igyekszik tudományosan megjeleníteni, amelyről csak tárgyi és írásos dokumentumok állnak rendelkezésére. Román nyelvű könyveivel pedig hozzájárul Bartók itthoni megismertetéséhez.

Társadalmi munkássága szerteágazó. Tagja a Romániai Zeneszerzők és Zenetudósok Szövetségének, a Salzbergi Internationale Stiftung Mozarteum-nak, Romániai Magyar Zenetársaságnak alapító tagja majd elnöke 1991–96 között. Tagja a Romániai Magyar Demokrata Szövetségnek, alapító tagja az újralakuló Romániai Magyar Dalosszövetségnek, a Bécsi Österreichische Gesellschaft für Musikwissenschaft-nak, a Kolozsvári Román Mozart Társaság alapító elnöke, Bolyai Társaság vezetőtanácsának tagja, A budapesti Magyar Zenetudományi és Zenekritikai Társaság alapító tagja és még sorolhatnám a vállalt feladatokat, amelyeket természetesen lelkiismeretesen végez.

Munkásságát számtalan díjjal jutalmazták. Egy párat említenék: a Román Akadémia díja, Megéneklünk Románia Fesztivál I. díj a Bartók-könyvéért, a magyar Művelődési Minisztérium Bartók Béla Centenárium Emlékérme, és Kodály Zoltán Centenárium Emlékérme, a bukaresti Zenekritikusok Kollégiuma díja, Mihail Jora Alapítvány-díj, Kriterion Alapítvány-díj, Osztrák Becsületkereszt Tudományért

és Művészetért.

Édesapjával kapcsolatos írásában így fogalmaz: „Ifjabb koromban volt úgy is, hogy sokallottam nagyságát, az árnyékot, amelyet hatalmas személyisége rám vet. Ez a sokallás persze sosem gátolt abban, hogy többre törekedjem, inkább sarkallt. Nagysága azóta is folyton sarkall, hogy megtanultam alázattal elfogadni, és hálás, egyre hálásabb vagyok érte a Gondviselésnek.” A hited a Gondviselésben adjon erőt további munkádhoz. Ezt kívánják Neked szeretteid és öreg barátod.

GUTTMAN MIHÁLY

KÁRP GYÖRGY. Ha egy színésztől akarunk elismerő szavakat mondani, hajlamosak vagyunk alakításai tükrében szemlélni pályáivét. Ez természetes, mégis, ha Kárp György színművészt szeretném bemutatni, elsősorban totális színházi emberként tudnám jellemezni. Több mint harminc éve lett a Marosvásárhelyi – akkor még Állami, később Nemzeti – Színház művésze, és azóta sikerült magát nélkülözhetetlenné tennie. Már kezdő színész korában is lehetett számítani segítségére, intézkedéseire, bár akkor még adminisztratív jellegű felelősség nem kapcsolódott nevéhez. Ám rátermettsége, képzettsége, találékonysága, s nem utolsósorban nagyfokú empátiája, embersége és önzetlensége észrevétlenül is az állandóan intézkedő, mindent megoldani képes menedzserre avanzsálta – hogy divatos kifejezéssel éljünk. A lakatosműhelytől a világosító kabinig, a kelléktártól a könyvelőségig, a zsinórpaddalástól a zenekari árokig mindenhol otthonosan mozog, ismeri és érti a tennivalókat, a gondokat, és a színpadot még nem is említettük. A premier előtti lázban ő tud megoldást a díszlet véglegesítésére, ha fesztiválra válogató zsűrit kell fogadni, ő gondoskodik a szállásról, ellátásról, fuvarról, ha reklámként jól jön egy kis hírverés, ő szól élőben a rádióban, ha lovashintőt, egyenruhát, tornaszert vagy színes homokot kell beszerezni, kölcsönkérni, ő tudja, kihez kell fordulni. De ő intézi el a művésznő lejárt útlevelének cseréjét egy nappal a külföldi vendégszereplésre való indulás előtt, ő telefonál az ortopéd szakorvosnak a próbán megsérült pályatárs ápolásáért, ő tartja számon a nyugdíjas kollégáknak járó ingyenes belépők sorát is. Ő tudja, hogy bizonyos esetekben személy szerint kinek kell telefonálni a minisztériumba, a bankba, a tanácshoz, a színházi társasághoz, az érdekképviseleti szövetséghez, de a pályázatok véglegesítésében is kiveszi a részét. Az utóbbi évtizedben mindezt immár kinevezett vezetői minőségben teszi, ugyanis 1994-től a Marosvásárhelyi Nemzeti Színház gazdasági-ügyvezető aligazgatója, 2004 januárjától a Tompa Miklós Társulat művészeti vezetője is.

Paradox módon, azóta – mintha csak több ideje volna az alkotásra – a jeles alakítások is megsokasodtak pályáján. A kezdet kezdetén, névtelen statisztá szerepekkel lépett színpadra, mint a pályakezdők általában, de olyan rendezők keze alatt adatott meg dolgoznia, mint Harag György, Hunyadi András, Dan Micu, Kincses Elemér, Kovács Levente, Anatol Constantin, Dan Alecsandrescu és Tompa Miklós, akik a későbbiekben jelentős szerepeket bízta rá.

Emlékezetes alakításai a Péter – Bródy Sándor: A da-da című darabjában, rendező: Hunyadi András; Nemes Böffen Tóbiás – William Shakespeare: Vízkereszt vagy amit akartok című darabjában, rendező: Kincses Elemér; Duka Vendel – Tamási Áron: Csálóka szivárvány című darabjában, rendező: Tompa Miklós; Lajos – Ion Băieșu: A lábtörlő című darabban, rendező: Mircea Cornișteanu; Karandisev – Osztrovszkij: A hozomány nélküli lány című darabban, rendező: Kincses Elemér; Bubnov – Makszim Gorkij: Éjjeli menedékhelyében, rendező: Kincses Elemér; Farcádi bácsi – Székely János: Irgalmas huzugságában, rendező: Kincses Elemér.

Szerepformálása egyre árnyaltabb, művészi eszközei egyre inkább eszköztelenségbe váltanak át, ugyanakkor mélyül és finomodik kifejezőmódja. A pszichológiailag is jól elemezhető szerepekhez a kilencvenes években érkeznek el. Ilyenek a Dr. Adler – Sütő András: Az álomkommandó, rendező: Seprődi Kiss Attila; Elimelech Borozovszki – Ephraim Kishon: A házasságlevél, rendező: Rónai András; Tündérkirály – Ödön von Horváth: Mesél a bécsi erdő, rendező: Kincses Elemér; K. Müller – Görgey Gábor, Komámasszony, hol a stukker? rendező: Gali László; Samrajev – A. P. Csehov: Sirály, rendező: Mircea Cornișteanu; Aba Sámuel – Sík Sándor: István király, rendező: Kincses Elemér; Jacques – Milan Kundera: Jacques és gazdája, rendező: Bokor Péter; Tigris Brown – Brecht–Weill: Koldusopera, rendező: Kincses Elemér.

Sokoldalúságát, sokrétűségét az ún. könnyebb műfajokban is jól kamatoztatja, elég ha csak Velluto szerepét említjük Scarnacci-Tarabusi: Kaviár és lencse című vígjátékban, rendező Gali László; a Hotelmenedzser – Ray Cooney: A miniszter félrelépben, rendező: Cristian Ioan; vagy ha a Gruppenhecc Kabarétársulatban való szereplésre gondolunk. Ugyanakkor filmszerepei is figyelemreméltóak: játszott Sergiu Nicolaescu, Dinu Tănase és Gheorghe Naghi filmjeiben, magyarországi filmszereplései pedig András Ferenc, Puszt Tibor és Jeli Ferenc rendezők nevéhez kötődnek. Szerepet vállalt egy kísérleti filmben is, melyet a Berli Filmakadémián Kincses Réka rendezett.

Alakításait díjak, kitüntetések honorálják. Dátán szerepéért Madách Imre: Mózes című művében 1990-ben Kisvárdán, a Határon Túli Magyar Színházak Fesztiválján alakítási díjat kapott, de számos díjazott előadásnak is részese, mint például Ödön von Horváth: Mesél a bécsi erdő, Kincses Elemér: Maraton, Görgey Gábor: Komámasszony, hol a stukker, vagy a legutóbb Temesváron Hatházi András: A dilis Resner című, közönségdíjas darabja. Művészi munkájáért 1996-ban a Pro Cultura Hungarica-díjjal jutalmazták.

Nagy örömmre szolgál és megtiszteltetésnek tartom, hogy az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület felkérésére a színházi élet eme alázatos szolgáját, a Székely Színház szellemiségének hűséges örökösét, ezt a nagyszerű embert: Kárp György színművészt kitüntetésre ajánlhatom.

MOLNÁR GIZELLA. Jobb méltatója lett volna Halász Anna – ha Molnár Gizella hamarabb kapja meg az EMKE-díjat. És hamarabb is megkaphatta volna! – mert életműve megvolt, és ugyanilyen nagy volt tíz évvel ezelőtt is. Most már csak morzsákat rak hozzá...

Halász Anna csodaszép méltatásában (A Hét év-könyve, 1982) mindenekelőtt az egyéniség erejéről beszélt. Az egyéniség erejének köszönhetően volt képes Molnár Gizella arra, hogy sikerrel vegyen minden akadályt. Hogy ez a kinézését tekintve nem valami rendkívüli szépség csodálatosan játsszon el rendkívüli szerepeket. Színpadi jelenlétével váljék rendkívülivé, felejthetlenné – és széppé is, ha a szerep azt kívánta. Mint már a pálya kezdetén, amikor lelki értékeinek felmutatása révén tette valóban markánsá Laurát, az Üvegfigurák-beli sánta lányt. De markáns egyéniségének hozzáadásával lett igazán gazdag Rozika-alkítása is az Úri muriban vagy Johanna, a Szent Johannában... És a hatvanas évek vége, a hetvenes évek volt Molnár Gizella legjobb korszaka. Ekkor játszotta Zsani néni a Nem élhetek muzikaszó nélkülől, Esztert az Énekes madárból, Éber Violát a Papucshósból, Mártát a Dupla vagy semmiből, az Éj királynőjét a Csongor és Tündéből, Idelettet a Csillag a máglyánból, Gertrudist a Bánk bánból. Veretes nagy erejű, nagy ívű, klasszikus szerepek. Még akkor is, ha modern átíratban játszotta, mint az utóbbi...

És ekkor következett a máig tartó nagy fordulat: a groteszk és az abszurd, egy teljesen más színpadi nyelv megszólaltatása – amiben Molnár Gizella ugyancsak kiváló nyújtott. A nagypapa látni akar benneteket Feleség szerepében a gyors váltásokra épülő színpadi jelenléteket kellett megoldania, és alakításával elnyerte a II. Nemzetiségi Színházi Kollokvium díját a legjobb női alakításért. Ugyanő Tompa Gábor rendezői vizsgálódásában, a Woyzeckben megteremti a büchneri hős egyenértékű partnerét: a női Woyzecket. Először láttuk ezt! És azóta sem... Nagy-nagy színészi teljesítmény volt.

E két utóbbi alakítása révén Molnár Gizella jelezte, hogy munkatársa lehet és munkatársa kíván lenni a színházat megújító fiatal rendezőknek. Miként Senkálzky Kolozsváron, ő Sepsiszentgyörgyön folytatja a versenyt. Bocsárdinak szüksége van Molnár Gizellára – a Várnászban is, az Alkesztiszban is és a Szecsuáni jóléleken is. A jó színésznek helye van a színpadon minden korban. Ő nem mehet nyugdíjba. Nincs rá ideje. A színház nem lehet meg erős és gazdag egyéniségek nélkül. Nem egy kell belőlük, és nem is kettő. Hanem az kellene hogy legyen mindenki, aki színre lép...

ZSEHRÁNSZKY ISTVÁN

ELEKES BOTOND. Mindig öröm, ha valamely okból kifolyólag megszokott beidegződéseinken túli felfedezések, rendkívüliségek gazdagítják emberi tapasztalataink körét. A mai egy ilyen alkalom. Előttünk egy ember, akinek élete, sorsa, tevékenysége több előítéletet is megdönt. A Kárpát-medencében így úgy meghúzott határokon átfelőlő, az egyetemes magyar kultúra fejlesztéséért teljes életet követelő odaadással küzd egy fizikusként, majd politológusként induló megszállott, akinek a sablon szerint nem a színház, a képzőművészet, a zene, az irodalom, a nép-

művészet ügyeivel kellene foglalkoznia, s mégis ezt teszi. Olyan ember, aki a saját szűkebb és tágabb hazájában némileg profetikus jelenlétével egy másik előítéletet is cáfol. Igenis, lehet az ember saját hazájában is ígét hirdető próféta.

Elekes Botondot 1962-es évjáratú marosvásárhelyiként még elérte a város aranykorának hangulata, Vári Attila virágmadarai még nem hulltak mind el aranyfüstös marosparti és somostetői hajnalokon, Balázs Imre, Nagy Pál és festőtársaik színei ott villantak a város falain, zsúfolt színház- és koncerttermek zsi bongása vibrált a füleken, Sütő András életadó sorai, Szócs Kálmán és Visky Árpád életveszélylyel szembenező vagánysága ugyanúgy ott volt a kanyargós kis utcák levegőjében, mint az egyre fogyó árnyékú Harag György sétáló alakja, Tompa Miklós villogó szemüvege, a színház és a stúdió lépcsőin szorongó fiatalok más gondolatokra éhesen csillogó tekintete, az éhségre érzékenyen szellemi táplálékot csöpögtető tanárok, Tótkés András és Béres András irányt sugalló tanításai. Majd a kolozsvári diákevek megannyi tapasztalattal gazdagító lazasága... Talán ez a múlt babonázta meg Elekes Botondot a kultúra igézetével, s talán ez az igézet rendezte életét abba a megnyugtató mederbe, mely az összetartozás legfontosabb tárolója, az anyanyelvi kultúra és művészet éltetése, gyarapítása felé vezetett. Ez a biztos iránytű ad értelmet egy olyan életnek, melyben a szolgálat a legnemesebb értelmű nyeri el a napi feladatok látszólagosan bürokratikus útvesztőiben. Nemcsak a színházi élet oldaláról értékelendő ez a szolgálat Elekes Botond a csángóvidéktől az Őrségig ívelő tekintettel, a fontos eseményeken való ottlétével, a figyelmet érdemlő művészek és események nyilvántartásával, az értékek megteremtését célzó anyagi háttér szükségének tudatában lévő segítő szándékával lassan megkerülhetetlen és nélkülözhetetlen társává vált vállalkozásainknak. Nem túlzás azt állítani, hogy kissé ő tanította pályázni, korszerű finanszírozási lehetőségekben gondolkodni a kultúra és művészet gyakran elábrándozó képviselőit, oroszlánrésze van abban, hogy értéket teremtő művészek nemcsak az anyaországban érdemelhettek ki rangos kitüntetések. Főosztályvezetőként, szakreferensként alapítványok és más testületek munkatársaként az egyik legnagyobb ismerője lett mindannak, ami a Kárpát-medencei magyar kultúrában született, születik, forrong, újat hoz, avagy megtorpanással bajlódik. Ez legalább nyolc, térségbeli országot jelent. Emellett a nyugati diaszpórába vetődött magyarság kulturális gondjaira is odafigyel. Hány állampolgárságot jelenthet ez? Hatot? Nyolcat? Tucatnyit? Talán egyetlen egyet: az egyetemes magyar polgár jogát arra, hogy mindenütt magyar polgárként legyen otthon a világban. Elekes Botondot ennek az egyetemességnek érvényesítését szolgáló munkássága – melyben oroszlánrész jut az erdélyi magyar kultúra ügyének – teszi érdemessé az EMKE díjára. Az elismerés arra méltó, s csak azt kívánhatjuk magunknak ez alkalommal, hogy a példát mutató életnek minél több követője akadjon, a kitüntetettnek pedig erőt, kitartást és lehetőséget teremtő helyzetet ahhoz, hogy áldásos és szakmailag-emberileg párját ritkítóan értékes szolgálatát minél tovább végezhesse mindnyájunk örömére, gyarapodására.

KOVÁCS LEVENTE

SIPOS LÁSZLÓ festő-grafikusművész. A sokoldalú technikai készség, és alkotásainak tökéletes kivitelezéséért, valamint műveiben a hagyományos formák, jelek, jelrendszerek, kitűnő szimbolikus alkalmazásáért Sipos László kiérdemli a Szolnay-díjat.

Mint illusztrátor, célja az elkényelmesedett közönséget újramevelni, és az értékek felé fordítani a figyelmüket. Nagyméretű, formagazdag tollrajzait, gondolati töltés hozza létre. Vizsgálódásainak egyik tárgya a kegyetlen 20. és 21. század. Rajzain, a legyszerűbb, hétköznapi tárgyak: tű, cérna, olló, szegek, kapcsok, madzag, cipzár, fogas, kerekék válnak a modern élet szimbólumaivá. Súlyos tartalmú rajzai mégsem nyomasztóak, könnyed szellemesség, játékos ötletek oldják a tartalom komorságát.

Divatokkal harcol, a maga értékrendjét létrehozó és törvényt alkotó egyén. Ő az a művész, aki alapmesterségbeli tudásának tökéletesítésére törekszik. Sipos László gondosan kidolgozza vízióit, semmit sem bíz a véletlenre. A világot, mint látványt, és ami mögöttes folyamatként átékelhető és átgondolható: a cselekvések és a tehetetlenség alternatíváit olyan szemléletrendszerben foglalja össze, amely egyidejűleg mint kifejezőeszköz működik.

A képi kommunikáció verbálisan nem mindig megfogalmazható, de mindig többféleképpen értelmezhető. Jelentéstöbblete éppen abból adódik, hogy nem csupán kifejezi, ábrázolja, jelzi, leképezi azt, ami látható, hanem viszonyokat tár fel, összefüggéseket komponál esztétikai feszültséggé. Művein az alakok és tárgyak nem élnek, hanem léteznek. Sipos László nem utánóz, hanem teremt. Műveivel nem tetszeni akar, hanem hatni és meggondolkoztatni.

Új értéket tulajdonít, a szimbólumoknak, amelyek hagyományos jelentésük helyett helyzeteket fejtenek ki, mivel a művésznél új funkciókat kapnak.

Az igazmondás dühe méltányolható kiállítási anyagaiban. Túlél mindent, ezért tud önmaga maradni, vagyis elveihez és azokhoz, akikkel megosztja értelmes hitét a teljes életben, a művészet teljességében.

NOVÁK ILDIKÓ

SPIELMANN SEBESTYÉN MIHÁLY könyvtáros, a Heltai Könyvtáralapítvány elnöke. Munkásságát aligha kell bemutatni, hisz harminckét év alatt könyvtárosként, tévészerkesztőként, közéleti szereplőként, egyetemi oktatóként, publicistaként, és egyre inkább szépíróként ismeri őt Erdély magyar értelmisége, sőt társadalmunk szélesebb rétegei is. Egyre inkább ismertté vált az anyaországban is, és az az előadás amelyet e hónap közepén a Mindentudás Egyeteme keretében fog tartani az egész világ magyarságának is megmutatja őt.

Ez az előadás nyilván a Teleki Tékáról, a gonosz időket átvészelt könyvekről fog szólni, arról az intézetről ahol, Spielmann Mihály 1972-től dolgozik s amelyet 1996-tól vezet. A Teleki Téka, Marosvásárhely emblematisus intézete szorosan magához láncolta a lokálpatrióta történetét, akinek amúgy hazája Erdély és a nagyvilág. Marosvásárhely nemcsak szülőhelye, hanem történészként kutatásának tárgya is, s lehet-e másként megismerni szeretett szülőhe-

lyünket, mintha megismerjük annak tágabb környezetét, mindenekelőtt Erdély történelmét? A múlt számbavételére talán édesapja példája is indította, hisz Spielmann József professzor Erdély orvostörténetét kutatta, tanította, tette közzé.

Spielmann Sebestyén Mihály pedig 1991-től színészgenerációkat vezetett be a művelődés történetébe, miközben régi könyveket kutatót/tanulmányozott, a jelennek sem fordítva hátat. Mihelyt lehetett, bekapcsolódott a közéletbe, az RMDSZ és a városi tanács egyik legaktívabb tagja lett. Számos történelmi tanulmánya, publicisztikai írása jelent meg a sajtóban, valamint önálló kötetei: Az erdélyi fejedelmek – két kiadásban (1993), Múlt és múlt (1995), Napfogyatkozás az Egyetem utcában (1994), Nostalgiautazás Dél-Paranoiában (1997), Nyúlgát az idő ellen (2000), Rentz Dezső jégmauzóleuma (2002), Csütörtöki kimenő (2004). Szerkesztette a Teleki Tékát bemutató reprezentatív kötetet. Szépirodalmi alkotásai, az érzelmek megmutatásától sem tartó elbeszélései, irodalmi hagyományainkat nem felejtő korszerű prózai írások.

Sokszínű munkássága és személyisége a legjobb erdélyi hagyományok folytatói közé sorolják. A Romániai Magyar Könyvtárosok Egyesülete nagy szeretettel, örömmel és büszkeséggel adományozza az EMKE Monoki István-díját Spielmann Sebestyén Mihálynak – bízva abban, hogy továbbra is oly szívesen és kedvesen vállalja a könyvtárosok egyesületének segítségét, előadásokkal, szakkikkel, író-olvasó találkozókon való részvétellel.

Mihály! Fogadd szerencsekívánságainkat és szerető együttérzésünket minden munkádban.

KISS JENŐ

CSOMÓS ATTILA. „Krisztusibb embert. Műveltebb falut. Életerős népet. Önérzetes magyart.” – Lehet-e tömörebben megfogalmazni egy nemzetmentő és a nemzetet felemelni szándékozó programot? Azt hiszem nem. És Európának a hátunk mögött letűnt – helyenként és időnként vérzivataros – közel két évszázadának története, egyúttal a sikeres vagy sikertelen nemzetmentő programoknak a históriája is. Hisz a 19. század derekán a nagy dán néptanító, a próféta lelkű Grundtvig által kidolgozott parasztiskola-program – mely szellemi futótűzként népfőiskola néven lepte el Hamlet országát – emberöltőnyi idő alatt emelte Dániát öreg kontinensünk élvonalbeli országai közé. S Kerkai Jenő páter is a lerongyolódott, nemzeti és társadalmi öntudatától megfosztott magyar faluközösségek felé fordult 1935-ben, az általa alapított KALOT nemzetmentő programjával. Melynek az imént idézett négyes jelszava mindmáig irányjelzője kéne legyen Kárpát-medencei magyar szellemi életünknek, közéletünknek. (De sajnos még nem az.) Mert lehet-e másra alapozni egy nemzet felemelését, mint a hitre, a művelődésre, az életerőre és az önérzetre? És lehet-e máshol kezdeni egy nemzet felemelését, mint a társadalom alapjánál, a legebevezhetőbb rétegnél, a paraszttársadalomnál? És lehet-e mással kezdeni, mint faluközösségeinek tanításával? Mint láttuk, ezt tette Grundtvig Dániában, ezt tette Kerkai páter a két világéges közti Ma-

gyarországon és ne feledjük, hogy ezt tette Balázs Ferenc is az Aranyos mentén, a Trianon után kisebbségi sorsba zuhant erdélyi magyar közösségünk megmaradása érdekében.

E nagy ősök példáját követi ma Csomós Attila Marosvásárhelyen. Aki azt is tudja, hogy éhes gyomorral nem lehet csatát nyerni. Mert a jövő már nem azoké, akik minőségi fegyvereket, hanem akik jó minőségű élelmiszert tudnak előállítani. S ugye minden társadalom élelmiszereért fellelős rétege főleg annak agrártársadalma. Ez a társadalmi csoport pedig, különösen itt és most, és nem utolsó sorban az erdélyi kisebbségi létben, meg a modern Európához igazodó gazdasági szerkezetváltás közepette, ugyan csak nagy gondban van. Hisz a hagyományosan erdélyi háztáji gazdaságokat kell rövid időn belül, szinte varázsütésre, európai szabvány szerint működő agráriparrá összekovácsolni. Hogy amikor elérkezik a nagy pillanat, versenyképes, eurokonform mezőgazdasággal csatlakozzunk öreg kontinensünk nyugati régiójához. Nem kis feladat ez. De Csomós Attila azt is tudja, hogy ahhoz, hogy ez sikerüljön, mindenekelőtt a fejekben kell rendet teremteni. Először is lebontani a közös gondolkodást és a közös cselekvést gátló előítéletet, kitörölni a letűnt diktatúra kollektív gazdaságainak rémképeit az emberek tudatából. Ehhez pedig iskolát kell teremteni. Ezért Csomós Attila a Romániai Magyar Gazdák Egyesületének Maros megyei szervezete élén az elmúlt évtizedben, a szakmabeliek kis csapatával, számtalan gazdatanfolyamot, gazdasszonyképző tanfolyamot, valamint vidéken a faluturizmust beindító és éltető szemináriumokat, a megye magyar gazdáinak szellemi gyarapodását segítő szakmai képzéseket szervezett. S tette ezt erdélyi hagyományainkra alapozva, de európai mércével mérhetően. Miközben ügyesen lavírozott a hazai törvénykezések útvesztőjében – s nálunk a törvények tudjuk, amúgy sem egyértelműek –, de aztán a magyar felnőttképzés területén különösen nem azok.

Iskola pedig otthon nélkül mit sem ér, ezt is jól tudta Csomós Attila. No meg azt is látta, hogy a számtalan pénzosztó alapítványt felsorakoztató Nyugat több anyagi lehetőséggel kecsegtet egy szakmai civil szervezet számára, mint a letűnt népi demokrácia szellemi béklyóit éppen levetkőző Románia, vagy akár a közösségünket tisztességgel támogató anyaország. S pályázott európai pénzekre, egy erdélyi magyar gazdaotthon és -iskola felállítására Marosvásárhelyen. Sikerral. Aki pedig közülünk kilábal a uniós pénzek megszerzésének nem kis bürokráciával és idegtépő papírmunkával járó útvesztőjéből, az emelt fővel állíthatja: erdélyi magyarként már megvetette lábát a modern Európában. S a Csomós Attila vezette Maros-parti intézmény mára már nélkülözhetetlen szakmai központjává vált az erdélyi magyar gazdáknak, vagyis nemcsak a megye határain belül, de még azon kívül is. Akik közül nagyon sokan megértették, éppen az új intézmény felállításának példáján keresztül: közös gondolkodás és cselekvés nélkül nem lehet ma modern mezőgazdaságot művelni. És a falvakon újra megjelentek a jogi személyiséggel rendelkező gazdakörök. Ezzel az előítéletek fala leomlott, s a jobb termés reményében számtalan helyen a magyar gazdák bizalmat szavaztak egymásnak. Ez is benne van Csomós Attila elmúlt tíz esztendőben végzett munkájában.

Ennek az életműnek az elismerése az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület és a Romániai Magyar Népfőiskolai Társaság közös kitüntetése, az idén negyedik alkalommal Csomós Attilának odaítélt Balázs Ferenc-díj.

DÁNÉ TIBOR KÁLMÁN

MEZEI JÁNOS. Először is szeretném megköszönni a megtisztelő bizalmat és ugyanakkor örömmel teszek eleget ennek a nemes feladatnak. Ez a feladat nem csak nemes de elkötelező és felelősségteljes. Számunkra a mai ünnepi összejövetel alkalom arra, hogy visszapillantsunk az elmúlt évekre, és számba vegyük a tetteket, legfőképpen a még tennivalókat.

Mi, erdélyiek büszkék lehetünk arra, hogy a történelem során olyan jelentős személyiségek voltak támogatók és kultúrateremtők kis hazánkban, mint Báthori Zsófia, Lorántffy Zsuzsanna, Wesselényi Miklós, Bánffy Miklós, Kemény János, Jósika Miklós, Mikó Imre és még sorolhatnám tovább. A történelem tehát azt mutatja: lehet és kell. Erdélyben mindig is erős támogatói voltak és kell legyenek a magyar kultúrának.

Az erdélyi közélet és kulturális értékek legfontosabb megteremtője és megőrzője az erdélyi magyar értelmiség, és támogatói között jelentős szerepet vállal és kell vállaljon az újraformálódott erdélyi magyar polgári réteg. Tizenöt évvel ezelőtt nagyobb volt a tenniakarásunk és lelkesedésünk, mint a hozzáértésünk. Az évek során a kezdeti forrongást, feszült tempót felváltotta a higgadtabb, meggondoltabb, megtervezettebb tevékenység. Jobban körütekintve megfigyelhetjük, egyre többen segítenek elcsúszott társaikon, a rászorulókon, és vállalnak részt társadalmunk építésében, erősítésében. Sokan tették ezt már az elmúlt évtizedben, talán még régebben is –, szerényen mint az istenfélő ember, névtelenül perselybe dobva a tiszta szívből jövő adományt.

E gondolatok jegyében szeretném tisztelt hallgatóim figyelmébe ajánlani Mezei Jánost. Mikor a laudáció sorait elkezdtem írni, még úgy gondoltam, nehéz valakit méltatni, amikor tevékenységéről csak annyit vall: oly sok tennivalót lát környezetében, városában, hogy az, amit eddig tett, nem elég, ennél többet akar. Bevallom, tévedtem – nem csak szót kell meghallani, hanem a tettekre is érdemes odafigyelni.

Mezei János többet szeretne tenni mint eddig, felismeri, látja, hogy kicsiny közösségünk erősítéséért még sokat kell fáradoznunk.

Jánost sokáig nem ismertem személyesen, csak hallottam róla, aztán megismertem egy jótékonsági összejövetelen, ahol, mint kiderült, társadalmilag hátrányos helyzetű fiataloknak nyújtanak segítséget feleségével együtt. Rövidesen újra találkoztunk, ismét jótékonsági összejövetelen és ez még megismétlődött. Mezei János felkarolta a jövő generáció támogatását.

Évek óta a kolozsvári Báthory István Gimnázium évváró ünnepségén kiosztják a János által alapított Autoworld-díjat, az arra érdemesnek. Segíti a társadalmilag hátrányos helyzetű gyerekek iskoláztatását – a Herald Segélyszervezet utcagyerek-programján keresztül. Támogatásával már a második évfolyam

kezdi meg egyetemi tanulmányait. Aktívan támogatja a hátrányos helyzetű gyerekeket foglalkoztató intézményeket és alapítványokat, mint például az Agapé Alapítvány, Süketnémák Iskolája, Csemete Alapítvány vagy a Mentor Karitatív Szervezet. Támogatást ad könyvkiadásra, amely bemutatja Kolozsvár egyik nagyon jelentős közösségét, a Hóstátot. Támogat óvodaépítést, fiatalok sporttevékenységét, egyházi tevékenységeket. Segítséget nyújt a Hel-tai Gáspár Alapítványnak a Szent István-napi ünnepek rendezésében.

Hölgyeim és Uraim!

Mezei János az az ember, aki nem támogatói szerződést köt, hanem támogat. Nem talmi reklámot kerget, hanem aktívan a társadalmunk építője. Nem csak sajnálja a beteget, hanem segíti őt gyógyulni. A szegény embernek halat ad és egyben megtanítja halászni. Nem kérkedik – hanem tesz.

Adományát pedig névtelenül a templomok, iskolák, és alapítványok perselyébe teszi.

SZÉKELY ZSUZSANNA

Tisztelt EMKE-elnökség, kedves barátaink!

Ez az oklevél, ez a kitüntetés nagy jelentőségű számunkra. Tizenöt évi munkánk fekszik abban a igyekezetben, hogy lássátok: veletek vagyunk lélekben, gondolatban, aggodalmakban és reményekben. Hogy lássátok: nem feledkezünk meg arról, hol vannak éltető gyökereink. Tudjuk és nektek is tudnotok kell, hogy ránk figyelésetek és részvetelek nélkül munkánk semmit sem érne. Az olyan emigrációs munka, amely elvágja az otthonhoz fűződő szálakat: öncélú. Elpukkan, mint a szappanbuborék. Az emigráció, emigráns fogalmak különben is lassan értelmüket veszítik

új századunk új, más, integrálódó világában.

Mint már nem egyszer hallhattátok tőlünk: kezdetben azt hittük, a Svédországban alapított Erdélyi Könyv Egylet nektek nyújt segítséget. Aztán láttuk: boldogultok nélkülünk is; mondhatnánk úgy is: gyakorlatilag nincs szükségetek ránk, külföldön élőkre. Hála legyen érte a Fennvalónak. Abban az érzelmi-gondolati folyamatban azonban, amelynek során mindnyájan igazolni akarjuk tetteinket, felismertük, hogy nekünk van szükségünk rátok; hogy identitásunk megőrzése nélkül, gyökereinkről leszakadva, nyomtalanul és haszontalanul süllyedünk el az idegenségben.

Örülünk, hogy túltettétek magatokat a jogos keserűségben, amit akkor éreztek, amikor elhagytunk benneteket. Mindnyájunkat sajátos körülmények kényszerítettek erre. Örülünk annak is, hogy beláttátok: a közöny, vagy – súlyosabb szavakat használva – a kiközösítés, könnyelműség lenne a részletekről. Formálódó, alakuló új világunkban, amikor a földrajzi kötöttségek fellazulnak, s nemcsak határok fölötti egységünk lehetősége nyílik meg előttünk, hanem az elnemzetellenítő szándékok előtt is egyre tágabb tér nyílik, szükségünk van egymásra, szükségünk van egy belső összetartó erőre, türelemre, tudatosságra, figyelemre és tisztességre egymással szemben. Adja a Fennvaló, hogy jözzon, gazdasági érdekekre is tekintettel levő, de tudatos nemzetépítő és nemzeti kultúránkat megőrző szándék haszonát mindnyájunkat.

Ez az oklevél, a tény, hogy figyeltek ránk, megerősíti bennünk a hitet, hogy van értelme a munkánknak, és erőt ad a folytatáshoz. Köszönjük nektek közel kilencszáz tagtársunk nevében.

AZ ERDÉLYI KÖNYV EGYLET KURATÓRIUMA

(Felolvasta Székelyné Hornyák Gyöngyi a stockholmi Erdélyi Könyv Egylet Magyarországon élő képviselője.)

Székelyné Hornyák Gyöngyi a stockholmi Erdélyi Könyv Egylet kuratóriumának levelét olvassa fel.

Az EMKE ünnepi közgyűlésének hallgatósága

EMKE-laudációk * EMKE-laudációk * EMKE-laudációk * EMKE-laudációk *

Madarak

In memoriam Benkő Éva

Az alábbi sorokkal az élete derekán elhunyt képzőművésznőre szeretnék emlékezni.

Korai távozása kettősen is fájdalmat jelentett mindnyájunk – a Csíkszeredában élő és a képzőművészeteket kedvelő közösség – számára. Egyrészt, mert alkotóerejének teljében, igencsak korán távozott. Másfelől, mert korai halála tátongó úrt hagyott a város pezsgő, színvonalas képzőművészeti életében.

Az jegyzet, mellyel mintegy tisztelegni kívánok emléke előtt, utolsó, 1997 februárjában megrendezett egyéni tárlata alkalmával íródott.

„Ahol megszűnik hatalma a szónak, ott kezdődik a zene.”

Miként is jutott eszembe a híres francia zeneszerző, Debussy szép gondolata egy festészeti tárlaton?

Nos, távolról sem véletlenül, hiszen, amint álltam ott a kiállítóterem közepén a csendben, és körülhordoztam tekintetem a festményeken, egyszerre csak ismert akkordok töltötték el lelkem.

Nézem a képeket – párosok és triptichonok váltogatják egymást a falakon. Formák... Színek... Madarak. Megfoghatatlan világ. Az ember legmerészebb álma. Repülés... Szárnyalás. A magasba... A végtelenbe. Hogy levetkőzzük a láncokat, béklyókat, rossz pillanatokat, nehéz, kínos perceket, fájdalmakat, kicsinyeséget, közömbösséget. És fölül-emelkedjünk mindenben, szabadjára engedjük vágyainkat, képzeletünket.

Mert, bár a madarak csodás világába vezetnek el a festmények, a formák és színek mögött, mi magunk állunk – az emberek. Örökös gondjainkkal, vívódásainkkal.

Mennyire mély és mégis mily magától értetődő – távolról sem véletlenszerű, öncélú – a művész vonalvezetése, ábrázolása. Néhol könnyed, lenge játék, máshol kemény gyötrellem.

Ég és föld

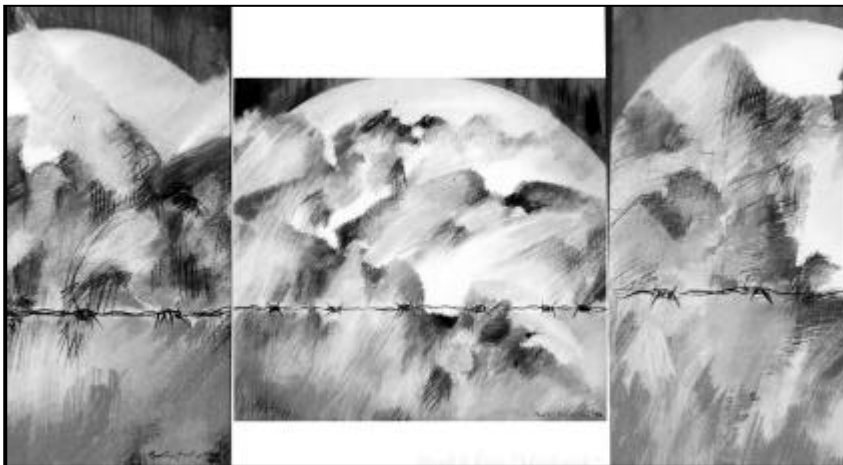
S a színek rendkívül gazdag és széles skálán, de mindig az adott helyzetnek, tematikának alávetve, fokozva; mind a páros képeken, mind a triptichonokon, annyira sokszínűen és mégis oly egybehangoltan bukkannak fel. Szárnyalás... Zuhanás. Csönd és kiállítás.

Láttatva, de hallatva is ezt, az oly ismert és megannyi titkot hordozó, rejtő világot, mely a madaraké.

Nézem a képeket. A szavakba semmiképpen sem foglalható színeket. S valahonnan messziről, régről ismert formák, színek – képek – ugranak be. A távoli kelet ősi, de a jelenkorban megidézett művészetének csodálatos madármotívumai.

Madarak. Formák és színek.

Madarak

Lángolás és békés egyensúly. Egy percre behunyom szemeim és újra hallok az akkordokat, a zenét.

Sok kiállítást, tárlatot volt alkalmam megnézni – közöst és egyéni egyaránt. Ám, valahányszor az alkotók nők voltak, mindig egy megmagyarázhatatlanul különös érzés kerített hatalmába. A zene sugallja a legjobban, a legtisztábban ezt az érzést.

Művészetük magában tudja hordozni sajátos érzelmeiket, gondolataikat – élet- és világszemléletüket.

Amióta alkalmam volt látni Kákonyi Csilla és Barabás Éva (hogy csupán a két legismertebbet említsem) színeinek, festményeinek, oly leírhatatlanul egyedi világát, kitörülhetetlenül bennem maradtak. Hiszem és érzem, hogy

Erőltetett menet

ugyanígy lesznek Benkő Éva forma- és színvilágával, festményeivel is.

Életrajzi adatok

Benkő Szilágyi Éva (1952–1999) képzőművész 1976-ban végezte el a kolozsvári Ion Andreescu Képzőművészeti Főiskola üveg és kerámia szakát, Egri László osztályvezető tanár irányítása alatt. 1976-tól 1990-ig a Hargita Művészete

kisipari szövetkezet, textil és kerámia tervezőjeként, majd 1982-től a tervezési osztály vezetőjeként dolgozik. 1978 és 1995 között a gyergyószárhegyi Szépteremtő Kalácsa keretében a szövők és varrónők szakirányítója. 1990 és 1992 között a Hargita Megyei Művelődési Felügyelőség Alkotások Házának az igazgatója. 1992-től haláláig a csíkszeredai Nagy István

Képzőművészeti Középiskola rajz és festészeti szaktanára.

Fontosabb egyéni és csoportos kiállításai:

Csíkszereda – 1977-től 1988-ig folyamatosan jelen van munkáival minden megyei tárlaton, valamint 1992-ben, 1996-ban és 1997-ben egyéni tárlatokon; Bukarest – Iparművészeti Biennálé – 1978, 1980 és 1982; Bukarest – Iparművészeti Quadrienálé – 1978 és 1982; Kolozsvár – 1979, 1980, 1985, 1993 és 1994; Kovászna – 1980, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1997 és 1998; Sepsiszentgyörgy – 1980, 1990 és 1991; Kézdivásárhely – 1980, 1990 és 1991; Nagyszeben – 1985 és 1988; Nagybánya – 1988; Galac – 1988; Budapest – 1990, 1991 és 1992; Gyula – 1992, 1993 és 1995; Székesfehérvár – 1994 és 1996; Szeged – 1996; Győr – 1996; Pannonhalma – 1996 és 1997; Párizs – 1995.

Szakmai elismeréseként több nemzetközi művésztelepen meghívottként vett részt és alkotott, így: Gyergyószárhegyen, Pannonhalmán, Gyulán. Tagja volt a Romániai Iparművészek Testületének és a Romániai Képzőművészek Szövetségének.

A múlt megjelenítése a jelenben

Beszélgetés Cs. Simon Repolski Imola textilművésznővel

Ajtók, ablakok

Amikor a megbeszélte találkahelyünkre igyekeztem, hirtelen az jutott eszembe, az immár elkészült interjúk ismeretében, hogy vajon miért is van az, hogy a Hargita alatti városban alkotó fiatal képzőművésznők többsége a textilművészetet választotta elhivatottságul. Mert közelebb áll a női nemhez? Nem hiszem, ismerem fiatal férfi textilművészeket is. Hogy arról ne is beszéljek, hogy régebb neves szövőmesterekkel is volt alkalmam találkozni. Aztán az is eszembe jutott, hogy a felhasználható anyagok melegsége, talán. Nos, ezekkel a gondolatokkal toppantam be a kis, családi hangulatú kávézóba. Néhány perc múlva beszélgetőpartnerem, Imola is megérkezett. Megvár-

Vakablak

tam, míg helyet foglalt, és máris nekiszegedtem az első kérdést.

– Miért pont a textil szakot választottad?

– Már gyerekkoromban nagyon kedveltem a kézműves dolgokat. Gyöngyöket fűzőgettem, lehet, hogy ez is valamit megmagyaráz. Később a csíkszeredai Nagy István Képzőművészeti Szakközépiskolában grafika szakra kerültem. Aztán érettségi után, a felvételin mégis textil szakra iratkoztam, a temesvári képzőművészeti főiskolán. Azt hiszem elsősorban a kíváncsiság motoszkált bennem, az új technikákkal való találkozás miatt. No, meg a színek, amelyeket a textíliáknál használni lehet.

– Kik voltak a tanáraid?

– A középiskolában Márton Árpád, Ercsei Ferenc és Koszti István egyengették az utam. A főiskolán Zimán Vitályos Magda, Doina Mihăilescu és Agache Liliana. A mesterségbeli tudást mindenképpen Zimán tanárnőtől szereztem meg.

– Hogyan emlékszel vissza az iskolai évekre?

– A középiskola is sok kedves élménnyel gazdagított. Tizennyolcan érettségiztünk (kilencedikben harmincketten indultunk). Ebből kilencen végeztünk Temesváron, hárman Kolozsváron, egy pedig Bukarestben. Hárman külföldön. Kitűnő eredménynek tartom. A főiskolán is remekül telt. Végig ösztöndíjas voltam. Szigorúak voltak a tanáraink. Nagyon sokat

dolgoztunk, de szívesen tettük, mert szerettük, amit készítettünk.

– És miként alakult életed a főiskola után?

– 1999-ben végeztem. A textil szakkal párhuzamosan a pedagógiai tantárgyakat is elsajátítottam. Ezekből is levizsgáztam. Ez sokat segített, hiszen, miután haza jöttem, el tudtam helyezkedni a tanügyben. Versenyvizsgáztam és katedrát szereztem abban az iskolában, amelyben jőmagam is végeztem. Az elmúlt évben sikerült letennem a véglegesítő vizsgákat is. 1999-ben pedig férjhez mentem.

Feszület

– Hogy érzed magad az iskolában, milyen tanárnőnek lenni?

– Szeretek tanítani. A gyerekekkel foglalkozni örömet jelent számomra. Főleg, amikor még sikerélményem is van. Textiles diákjaim országos versenyeken nyertek különböző díjakat. Négy diákom jutott be a képzőművészeti főiskolára. Úgy érzem, ez egy kezdő, fiatal tanár számára többet jelent mindennél.

– Térjünk az alkotói munkára, melyek a kedvelt témaköröd?

– Elsősorban a figuratív dolgokat kedvelem. Szeretem a kihívásokat, sokat kísérletezem. A múlt megjelenítése a jelenben, ez foglalkoztat leginkább.

– Milyen kifejezési módokat, technikákat alkalmazol?

– A textil keretén belül a nemezelés áll hozzám közel. Mint említettem, szeretek újítani, így jutottam el a tértextíliákhoz. A festészetben vegyes technikával dolgozom (tempera, guázs, akrill, diszperszit, tus és különböző páncok).

– Milyen kiállításokon szerepeltél?

– Nagyon sok csoportos kiállításon vettem részt. Először 1994-ben Csíkszeredában, a Kriterion Galériában. 1995-ben szintén itt, valamint a temesvári Csiky Gergely Színházban, majd a temesvári Szépművészeti Múzeumban. 1996-ban a brassói Szépművészeti Múzeumban, a temesvári Ifjúsági Házban majd ismét a temesvári

Szépművészeti Múzeumban, valamint a csíkszeredai Kriterion Galériában. 1997-ben ismét a Kriterion Galéria, a marosvásárhelyi Kultúrpalota, a temesvári Képzőművészeti Könyvtár következett. 1998-ban csíkszeredai Kriterion Galéria, a temesvári Nyugati Egyetem, marosvásárhelyi Kultúrpalota, csíkszeredai Művelődési Ház, valamint Tescani (Bákó megye). 1999-ben temesvári Helios galéria, marosvásárhelyi textilbiennálé, a Barabás Miklós Szépművészeti Céh kolozsvári őszi tárlata. 2000-ben részt vettem Kovásznán a Kövek című kiállításon, továbbá kiállítottam Csíkszeredán a Művelődési Házban, a Golden Galeryben és a Visual Art keretén belül. 2001-es kiállítási hely-

színeim: Kolozsvár, Kovászna, az aradi Delta galéria, csíkszeredai Kriterion Galéria, Gyergyószárhegy, székelyudvarhelyi Tour Info, csíkszeredai Hargita Visual Art Galéria. 2002-ben csíkszeredai Kriterion Galéria, csíkszeredai Hargita Visual Art Galéria, Lugos, marosvásárhelyi Kultúrpalota, csíkszeredai Inter Art és Törökbálint vendége lehettem más művészek társaságában.

- Egyéni tárlatok?
- Kettő volt, az első még főiskolásként, 1998-ban a csíkszeredai Kriterion Galériában, a második ugyanitt 2001-ben.
- Alkotótáborok?
- 1997-ben Vajdahunyad, 1998-ban Szeged, 1999-ben Tescani, valamint Szeged és Zsámbék,

2001-ben Borszék és Gyergyószárhegy, valamint Inter Art – Csíkszereda, 2002-ben Törökbálint és Csíkszereda.

- Milyen terveid vannak?
- A legelső a gyerek. Remélem, míg gyerekevelési szabadságon leszek, több időm lesz alkotni. Textilben és festészetben egyaránt dolgozni szeretnék. Két-három év múlva jó lenne újra összehozni egy egyéni tárlatot. Ez alatt az idő alatt sok közel álló téma megérlelődhet és bizonyára sikerül megtalálnom a legmegfelelőbb kifejezési módot, technikát is.
- Köszönöm a beszélgetést és sok sikert, családi és művészi vonatkozásban egyaránt.

Alkotni szeretnék – minél többet

Beszélgetés Tompos Opra Ágotával

- Mikor jelent meg életedben a képzőművészet iránti érdeklődés?

- Már kora gyerekkoromban vonzódtam a rajzhoz. Állandóan színes ceruza és papír volt előttem, és ajándékba is mindig azt kaptam. A másik vonzalmam az olvasás volt. Nagyon szerettem olvasni. Különben irodalmi olimpiáson is részt vettem szülőváro-

somban, Kolozsváron. Ha visszagondolok, a rajz és az olvasás volt az, amely mindig átsegített a problémákon, nehézségeken, melyekből sajnos, volt bőven. Már kiskoromban sokat betegeskedtem. A kórházban is örökké rajzoltam. Az iskolákra térve, délelőtti humán gimnáziumba jártam, délután pedig a művészeti iskolába.

Kancsura István festőművész, aki nagyszerű pedagógus is volt, készített fel a főiskolára. Festészetre készültem, aztán végül a divattervezői szakon kötöttem ki. Így lettem textiles.

- Milyenek voltak a főiskolai évek?

- Rengeteget dolgoztunk. Doina Hordovan volt az évfolyamvezető tanárunk. Borghida István tanította a művészettörténetet. Sajnálom, hogy minket nem tanított Ditrói Ervin, fantasztikus előadásokat tartott, akárcsak Bene József is. A szakmára Valer Vasilescu oktatott.

- A főiskola után?

- 1977-ben végeztem. A csíkszeredai kötöttárugyárhoz kerültem. Évfolyamelsőként végeztem (különben ketten voltunk magyarok a szakon), tehát választhattam volna Bukarestet is, ám a főiskolán férjhez mentem, férjem csíkszeredai volt, hát ezért kerültem ide. Életemnek ez a része, úgy mond igencsak prózai volt... De, azért a munkahely, a három kisgyerek nevelése mellett, szakítottam időt az alkotásra is. Legtöbbször éjszaka. A munkahelyemen, a ruhatervezés sem úgy működött, mint ahogy én megálmodtam, elképzelttem főiskolásként. Volt külföldi megrendelésünk is,

Motívum – dimenziók I.

Tér - rajz - csendben

divatbemutatókat is rendeztünk, de valahogy nem elégített ki mindez. 1982-ben átmentem hát a tanügybe. Sajnos csak vidéken kaptam állást, Csíkszicsóban és Szentdomokoson tanítottam. Végül nem a tanítás, az ingázás örölte fel az energiámat. 1985-ben visszatértem az iparba, a csíkszeredai készruhágyárhoz. Az itteni munkakör valahogy jobban kötődött a kimondott divattervezéshez. Nagy lelkesedéssel vágtam neki. Rengeteg tervem volt. Itt is divatbemutatókat szerveztünk. Aztán 89 decembere után még nagyobb volt a lelkesedés, ám távolról sem úgy alakultak a dolgok, ahogy szerettem volna. Többnyire sorozatgyártásra álltunk rá. Rengeteget dolgoztunk, de 1995-ben átmentem az Alkotások Házához, ahol egy évet dolgoztam. Aztán letettem azokat vizsgákat, amelyek a végleges tanári állás megszerzéséhez szükségesek voltak és 1996-ban a csíkszeredai Ady Endre Általános Iskolába kerültem. 2000-ben volt egy súlyos autóbalesetem. Úgy éreztem, most már valóban nem sikerül talpra állnom. De a művészet, az alkotás ismét átsegített ezen a nehéz megpróbáltatáson is.

- Térjünk akkor a kiállításokra.

- 1981-ben vettem részt először kiállításon, egy közös tárlaton Csíkszeredában. Az első egyéni tárlatom 1983-ban volt, szintén itt. Több közös kiállításon voltak jelen

munkáim, külföldön is, 1990 után.

- Táborok?

- 1995-ben vettem részt először a magyarországi Veránkán. Sokat jelentett mind szellemi, mind alkotói szempontból. 1995-ben és 1996-ban részt vettem a gyergyószárhegyi táborban, majd Zsobokon, ahol valóságos családi-as a hangulat, rendkívül gazdag és tartalmas programunk volt.

- Röviden az oktatásról.

- Nagyon szeretem a gyerekeket. Igazi sikerélményt jelentenek a játékoságukkal, az improvizáló

készségükkel.

- És beszéljünk a kedvelt technikáidról és a tematikákról is.

- A textil igencsak munkaigényes. A gyerekek mellett nem jött be. Ezért választottam a festészetet. Olajjal, temperával dolgoztam és pasztelleztem. Jelenleg akrillal dolgozom, vagy kevert technikával (akrill, pasztell és tus). Ami pedig a tematikát illeti, mindig az alakos kompozíciók álltak hozzám a legközelebb, de szívesen foglalkoztam absztrakt témákkal is. A játszadozás fogott meg leginkább. Most ismét az emberközpontú témák vannak előtérben. Kihívást látok bennük. Az alkotás kapcsán jut eszembe, hogy mindig valóságos vita alakult ki a női művészekkel kapcsolatosan. Hogy miként is helyes: művésznő, avagy nőművész. Nos, egy világhírű kritikus jegyezte meg, hogy távolról sem a nem a fontos, az alkotásért meg kell harcolni, küzdeni. Ott van például Kákonyi Csilla festői világa. Ez mindennél többet mond a vita eldöntésében.

- Tervek?

- Alkotni szeretnék, minél többet. Szeretnék összehozni egy egyéni kiállítást szülővárosomban, Kolozsváron. S ha már a tervekről beszélünk, hadd mondjam el, hogy nagyon nagy szükség van az erdélyi képzőművészet menedzselésére.

- Köszönöm a beszélgetést.

FORRÓ MIKLÓS

Portré - kompozíció

Olaszul Kolozsvárt

Giacomo Puccini Pillangókisasszony című operáját tűzte műsorra az új évadban a Kolozsvári Magyar Opera. Az olasz nyelvű előadás kivételes érdeklődésnek örvendett a kolozsváriak körében. A mű történetét mindenki ismeri: egy amerikai tengerészhadnagy (Pinkerton) unalmában... japán szokás szerint egy gésát (Cso-cso-szán) vesz el feleségül. A frigy megkötetik, de a hadnagy nem veszi komolyan az esküt, elhagyja, és újra megnősül. Három év múlva tér vissza s egykori szerelme, szembesülve a történetekkel, öngyilkos lesz.

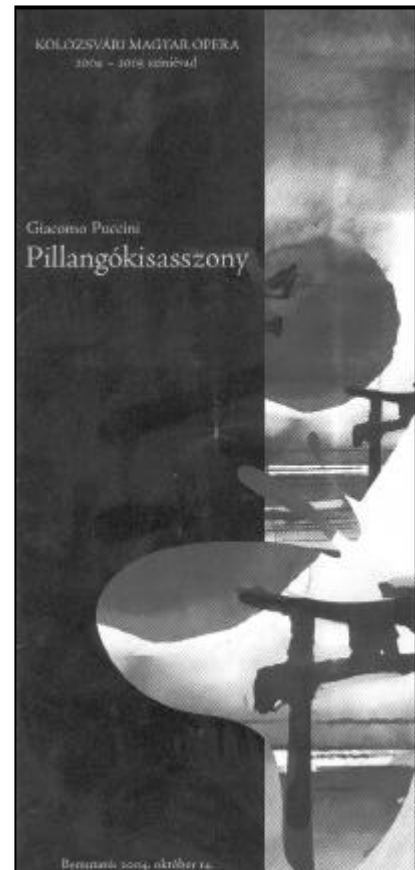
Érdekes rendezői fogásokkal, remek alakítással, gyönyörű díszletekkel teletűzdelt európai szintű bemutatót láthatott a nagyérdemű 2004. október tizenegyedikén. Amint a függöny felgördült, kivételes szépségű kép tárult a néző elé. Igazi japán formák, keleti kapuk, illetve a narancssárga és

piros közötti átmenetet idéző színhatások hamisítatlannak tűnő keleti hangulatot varázsolnak elénk. Ekkor még minden piros és sárga, igazi idilli képnek lehetünk tanúi (például a házasságkötés jelenete is ilyen), de ahogy a cselekmény előrehalad, és egyre jobban érezzük, hogy valami robbanni fog a bonyodalomkifejtés körül, a díszlet egyszerűen megfordul, és a lámpák is váltanak. Így az első felvonás végére (amely során pompás duettet énekelve fogadnak egymásnak örök hűséget a főszereplők) már sötétkék és világoszöld fényben úszik minden.

A műnek több olyan képe is van, amelyet (igényes rendezés esetén) nem lehet síkban ábrázolni, de Vincent Liotta, az Egyesült Államokból érkezett rendező ezt úgy oldja meg, hogy a színpad közepére, átlósan egy lépcsősort helyez. Ez ismét a Távol-Keletet idézi. Ezen a lépcsősoron áthaladva a szereplők kilépnek ugyan az aktuális történésekből, viszont közben látnak és hallanak mindent, ami „odaát” történik. Ez a szeniális módszer (vagy inkább megoldás?) nélkülözhetetlenné vált Goro házasságközvetítő hallgatóságainál vagy a dühös unokabáty megjelenésekor.

Remek színészi teljesítmény jellemzi az előadás egészét. Kiemelkedő alakítást nyújt Cso-cso-szán szerepében Lory Andrea, vagy Goro megformálója, a remek arcjátékú Laczkó V. Róbert. Mindketten rendkívüli odaadásról, művészet melletti elkötelezettségről tesznek tanúbizonyságot.

Nemcsak a színpadon látottak alapján jelenthetjük ki, hogy ez az operaelőadás nagyon értékes bemutatóként került a kolozsváriak elé. A rutinos operalátogató tudja, hogy van még egy eleme az előadásnak, amely fel- vagy netán leértékelheti: a műsorfüzet. Első

pillantásra is megállapíthatjuk, hogy kivételes, elegáns füzetet készítek számunkra. Rendezett külalak, érdekes és ugyanakkor elgondolkodtató borító (keleties hangulat itt is?) és az előadás minden részletére kiterjedő információgazdagság jellemzi ezt a nem mindennapi lapocskát. Adatokat találunk benne az opera szerzőjéről, a cselekmény részleteiről, illetve a rendezőről és személyes gondolatairól is tudósítanak a szervezők.

A Kolozsvári Magyar Opera évadnyitó előadása tehát igen magasra helyezte azt a bizonyos mércét, bebizonyítván, hogy kiváló teljesítményre képesek, s továbbra is világszínvonalú műsorkkal tudják meglepni közönségüket.

PÁLFI CSABA SÁNDOR

Tompos Opra Ágota: Különös talány

Magyar–lengyel barátság

Beszélgetés Adamczyk Bogdan minorita atyával

Az aradi minorita rendház egyik irodájában ültünk le beszélgetni a Lengyelországból származó Adamczyk Bogdan atyával, aki az Arad-bélvárosi templom plébánosa immár két esztendeje. Az első dolog, ami meglepett, az a mindenki által Bogdan atyának szólított lelképásztor fiatalsága volt, míg a második dolog komoly felkészültsége és jártassága volt az egyházi kérdésekben. A magyar nyelvet tökéletesen elsajátította, csak itt-ott jelentkezik beszédében egy-egy, a szláv nyelvekre jellemző érdeesebb hangszű. A beszélgetés elején születési helyéről és családjáról kérdeztem.

– 1965. július 13-án születtem a Krakótól 70 km-re délre fekvő Limanowában, ebben a 35 ezer lakosú városban. Szüleim a környékről származnak. Édesapám földműves családból származik. A Krakói Kohászati Kombinátban dolgozott munkásként. Édesanyám háziasszonyként nevelt engem és két fiútestvéremet. Később, amikor mi felnőttünk, édesanyám varrónőként helyezkedett el. Két évvel idősebb Jerzy bátyámból (akinek neve magyarul György) szintén lelképásztor lett. A 13 évvel fiatalabb öcsém, Pál szerelőként dolgozik, két éve nősült, még nincsenek gyermekei. Érdekességként említeném meg, hogy bátyámmal egyszerre szenteltek fel, egyszerre volt prímiciánk is.

– Hol végezte iskoláit és hol szerezte teológiai képzését?

– Az első nyolc osztályt Krakóban végeztem, utána hároméves szakmunkásképző iskola következett (az építőiparban használt gépek szerelője lettem). Középiskolai tanulmányaimat estiben folytattam, ez Lengyelországban a szakképzés után mindössze három évet jelent. Délelőtt dolgoztam, délután (háromszor hetente) órákra jártam. A középiskola befejezése és a sikeres érettségi vizsga után jelentkeztem Krakóban a minorita rendbe, ezt az egyéves noviciátus követte. Ennek letele után 1987–1991 között végeztem el Krakóban a teológiát.

– Hogyan és mikor került át Magyarországra?

– 1991. július 15-én jöttem át Magyarországra, ugyanis a rend magyarországi tartományfőnöke kérte a lengyel tartományfőnöktől, hogy segítsen újraéleszteni a magyarországi minorita rendet. Mi ebből a célból érkeztünk, két társammal együtt Miskolcra, ahol a minoriták már 1990-ben visszakapták rendházukat. Az ottani magyar rendtársak nagy-nagy örömmel és szeretettel fogadtak. Innen, még abban az évben, az egri szemináriumba mentünk, ahol előbb magyar nyelvtanfolyamon vettünk részt, majd folytattuk teológiai tanulmányainkat további két éven keresztül, egészen 1993 júniusáig. Még abban a hónapban, 20-án került sor Miskolcon felszentelésünkre (ezt az egri érsek, Seregély István végezte el). A felszentelés után Nyírbátorba kerültem, abba a kb. 15 ezer lakosú városba, ahol a lakosság egyharmada katolikus vallású. Nyolc miséző helyünk volt. Ketten szolgáltunk, a plébános úr és én, káplánként. Principálisommal jól megértettük egymást, és megosztottunk az elvégzendő feladatokon.

– Mennyi ideig szolgált Nyírbátorban, és hol teljesített ezen kívül szolgálatot?

– Másfél évig szolgáltam Nyírbátorban, 1995 januárjáig, amikor újból Miskolcra helyeztek. Előbb káplán voltam, majd plébánosnak neveztek ki. Eddigi pályafutásom során abban a városban szolgáltam a legtöbb ideig: öt és fél évig. Szolgálatom alatt indítottuk be a plébánia újságját, amely kezdetben csak az egyházközség életét és híreit mutatta be, később ez a lap kinőtte magát, a minorita plébániák lapja lett, hiszen Miskolcon kívül Nyírbátorban és Egerben is olvassák. Arra egyáltalán nem számítottam, hogy újságot fogok írni és szerkeszteni, mégpedig magyar nyelven, de azt sem hittem volna, hogy valaha is könyveket fogok kiadni.

– Milyen könyvekről van szó?

– Két fontosabb könyvemem említeném, mindkettő a magyarországi periódusom alatt látott napvilágot. Az elsőnek, amely Miskolcon jelent meg 2002-ben, a címe Ferences lelkiség, és mint

Adamczyk Bogdan atya

ilyen, ferences mivoltomat tükrözi. A második szintén Miskolcon jelent meg, egy évvel később, Pap vagy te címmel, és azokat az írásaimat gyűjti össze, amelyek az ottani kiadványokban – Miskolci Értesítő, Hírlevél, Egri Levél – láttak napvilágot. Ez is aláhúzza, hogy az ottani tíz esztendő milyen fontos volt számomra.

– Fellapozva az ön második könyvét, benne három – számomra – igen érdekes anyagot találtam. Címük: Szent Hedvig (Jadwiga) tisztelete, A Wawel lilioma, valamint A magyar–lengyel barátság ezeréves története. Milyen megfontolásból írta ezt a három elemzést?

– Odahaza, Lengyelországban – krakkói lévén – én már korán megtanultam Szent Hedvig (Nagy Lajos király második leánya) királynét tisztelni és becsülni. Ez a fiatal magyar királylány, a későbbi lengyel királyné, akit házában szentként tisztelnek, volt az egyik kapocs a magyar és a lengyel nép közötti barátságban. És szinte természetes, hogy Magyarországra kerülve kutatni kezdtem ennek a kapcsolatnak a sajátos vetületeit. Eddig önök bizonyára mindig magyar szövegből látták, közelítették meg ezt a kérdéskört. Most, íme, egy lengyel ember vallomásait hallgathatják meg: így látom én a két nemzet közötti barátságot.

– Folytassuk az életpályájával. Mi következett Miskolc után?

– Miskolcra 2000 augusztusában helyeztek át Egerbe, ahol a híres műemléktemplom plébánosa, majd a minoriták házfőnöke lettem. Eger igencsak elnyerte a tetszésemet, hisz itt is a hívek végtelen szeretete vett körül. A köteles-

ség innen szólított el Aradra, ahova 2001. október 22-én érkeztem, hogy az itteni minorita rend házfőnöke legyen, és hogy elsimítsak minden létező ellentétet, meg nem értést. Három hónap múlva, 2002 januárjában az Arad-belvárosi templom plébánosa is én lettem, és azóta itt teljesítek szolgálatot. (A házfőnöki teendőktől a minorita rend Választó Káptalanja 2004. március 1-től felmentett.)

– Hogyan oldotta meg itteni feladatait, és milyen megoldást talált a régi ellentétekre?

– A béke embereként jöttem ide, hisz a ferencesek köszöntése is ez: Béke és áldás. Kezdetből fogva igyekeztem kiiktatni az ellentéteket kiváltó okokat, ezzel megszűnt maga az ellentét is. Ugyanakkor nem hagyhatom figyelmen kívül azt a tényt, hogy én a minorita rend tagja és papja vagyok, engem ez a dolog kötelez. Erre egy példával szolgálhatok: 1993-ban 10 évre szegődtem el, hogy szolgáljak a rend érdekeit Magyarországon. Azóta, bár többször említett-

tem, hogy ez a periódus letelt, feletteseim úgy döntöttek, hogy továbbra is maradnom kell. Bár nagyon vágyódom haza, Lengyelországba, engem kötelez az engedelmesség és rendem irányítóinak döntése. Ezért tehát maradok, és igyekszem a Jóisten és a hívek egyszerű, szerény és hűséges szolgája lenni...

– Úgy értesültem, hogy még sokáig nem mehet haza, hisz az aradiak nem akarják elengedni. Ezért (és nemcsak ezért!) kérték fel önt, hogy a helyi Csiky Gergely Líceumban a 2004/2005-ös tanévtől kezdve ön tanítsa a diákoknak a hittant. Hogyan viszonyulnak a diákok önhöz és a hittanoktatáshoz?

– Valóban így igaz, az elmeneletem a jövő titka, és mint mondtam: feletteseimtől függ. Ami a diákok hittanoktatását illeti, úgy tűnik, megnőtt az érdeklődés e „tantárgy” iránt. Én bizonyára érdekes ember vagyok a tanítványok szemében, egy külföldi, egy lengyel, aki nekik magyar nyelv-

Az aradi minorita templom

ven tart órákat, és aki arról a földről jön, Lengyelországból, ahonnan a pápa is származik. Kinevezésemet a Csiky Gergely Líceumba szerencsés dolognak tartom, a bizalom és a tisztelet jeleként fogom fel.

BOÉR JENŐ

A rádió, mint a forradalom ajzószere

A csernátoni tájmúzeumban – tehát falun! – több száz darabból álló, divatos nevén nevezve audiovizuális eszközből álló két termet zsúfolásig megtöltő kiállítást rendeztek. A megnyitóra a Háromszékről és a szomszédos megyékből egybegyűlt sokaság a nagy tumultus miatt csak módjával jutott a kiállított tárgyak közelébe, s az ünnepi ceremóniát is – egy kulturális oktombriálist – a múzeumkert gyepszőnyegén kellett megtartani.

A szervezők az eseményt a Háromszéki Őszi Művelődési Napok programjához illesztették, és a megnyitót az 1956-os forradalom és szabadságharc előestéjére időzítették.

Nem véletlenül.

Az erdélyi – általában a romániai – 56-os forradalmas és szabadságharcos mozgalom oka az egyre elviselhetetlenebb társadalmi viszonyrendszer, de fő ajzószere a rádiózás, a rádióhallgatás, a rádió volt. A rádióból szerzett információkat felerősítve és hat-

ványozva terítette az élősavas kommunikáció.

Az 56-os peranyagok átnézői meglepődve érzékelhetik, hogy az 56-ot megtorló, elmarasztaló ítéletek zömében a rádióhallgatás fontos vádpontként szerepel. Az erdélyi napilapok egyikéből, a Kolozsváron szerkesztett Krónikából taláломra idézem a 18 évi börtönbüntetésre ítélt Mózes Árpád nyugalmazott evangélikus püspök visszaemlékezéséből: „Az egész teológia, az egyház és hívei, az egész Kolozsvár óriási eufóriában élt. Á nyitott ablakokon kihallatszottak a Himnusz és a Szózat rádióból sugárzott felemelő akkordjai. Magyarok és románok mondogatták, hogy végre vége a zsarnokságnak, az elnyomásnak és a félelemnek.”

A nevéből megfosztott sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Kollégium kilenc kiskorú diákja, akiket hattól-tizennyolc évig terjedő börtönbüntetéssel sújtottak, ma is borzongatóan kéjes gyönyörrel emlékezik vissza: abban az időben „egész nap bújtuk a rádiót”.

A „bújtuk” ige annak is plasztikus jelzése, hogy az 50-es években már két évtizedes múltja van a tiltott és titkos rádióhallgatásnak. Erre előbb a háborús szigorítások, később a kommunista diktatúra totalitárius hatalmának kiterjesztése, a társadalom számára „nem kívánatos elemek” kiszűrése miatt került sor. A sokféle tiltás, különösen a fiatalság körében, izgalmasabbá és kalandosabbá tette a rádiózást.

Bulárka István alsócsernátoni falusfelem azért kapott huszonegy év börtönbüntetést, mert a szentkatolnai állami gazdaság géplakatos műhelyének mestereként rákérdezett beosztottjaira:

– Emberek, maguk hallgatnak-e rádiót?

Csönd.

– Csak azért kérdezem, hogy tudják-e, mi történik a szomszédokban?

Zavart csend.

– Ezt azért kérdezem, hogy lehessen tudni, ha nálunk is történik valami, kire lehet számítani?

A csernátони tájmúzeum rádiós sarka

Személyes emlékeim között bőklászva egyik legmarkánsabb rádiós élményem, amelyre életem során mindig izgalommal emlékeztem, ugyancsak 56-os kötődésű.

1956 októberében sorkatonai szolgálatot teljesítettem a román–magyar határ közelében, a Bihar megyei Margittán. A tízezer fős kiképzőközpont több százas tisztikarából spontán verbuválódott az elég népes érdeklődő csoport, amelynek a forradalom napjaiban, a laktanyai programon kívül fordítanom kellett a magyarországi és nyugati magyar nyelvű híreket. Tehettem: a vezérkari főnök írni státusa számomra viszonylag szabad programmal és mozgással járt, a parancsnokság a laktanyáktól és a tiszti lakásoktól elszigetelt épületben volt, ahová csak a tisztikarnak volt szabad bejárása.

Az 50-es években a román hadseregben a magyar katonának még igen nagy volt a becsülete, a sorkatona által betölthető hivatalnok, hivataloszlógi és gazdasági feladatkörökbe rendszerint magyarokat válogattak ki. Szóval a mintegy tízezres létszámú kiképzőközpont parancsnoksági épületében három éjjel és három napon át fületem a rádiókészülékre tapasztva hallgattam a budapesti és vidéki adókat, ha csak zenét sugároztak, akkor élő adást keresve a kalóz adókat is becserkésztem. Az ellentmondásos szövegek között

próbáltam összefüggéseket keresni. Mondanom sem kell, hogy végtelenül büszke voltam arra, hogy magyar vagyok, a szavaimra figyelő tiszték izgalma legyőzte félelmüket, és nagy respekussal követték az eseményeket.

Október 26-án vagy 27-én egyszeriben néptelenedett el a rádió laktanyai központja, amelynek ugyancsak magyar sorkatona volt a fő technikus. Az addig rendszeresen bejáró tiszték elkerülték a parancsnoksági épületet. Helyzetemnél fogva a sorkatonák közül én tudtam meg a leghamarabb, hogy esedékes leszerelésünket lefűjták, a magyarországi ellenforradalmi eseményekre való tekintettel meghatározatlan időtartamra visszatartanak, és készenlétbe helyeznek bennünket. A rádióhallgatással nem maradtam magamra, egy szűkebb csoport, az ugyancsak sorkatonákból verbuvált zenekar néhány tagja, amikor tehettem belopakodott az irodámba – többnyire románok voltak, kivéve Ruzicskát, a másodgenerációs resicai származású cseh fiút, a zenekar vezetőjét, és a robusztus testalkatú Capdebout, aki olténiai oltyán volt, neve értelmezése nyomán Nagy Marhának becéztük. Csak későbbi olvasmányaimból tudtam meg, hogy havasalföldi román tudatú örmény, a híres-neves magyar-örmény Kapdebók névrokona. (A román nyelvben: cap=fej, bou=ökör.)

Szóval ma, évtizedek múltán

is meglep – annyi esztendő után is emlékszem az arcokra –, a román tiszték és a katonai adminisztráció közelébe került, rendszerint középiskolai végzettségű tiszték őszinte érdeklődése. Ezek esetében nem félelmet, hanem őszinte csodálatot tapasztaltam.

Szóval három éjjel és három napon át tartott ez az eufóriás odafigyelés, s ez után mintha elvágták volna, megszűnt a tiszték érdeklődése – az elhárítás működött –, és engem, a tolmácsot (egy régi vágású törzstiszt mellett voltam írni beosztásban) messzire elkerülték a tiszték. Kétévi szolgálat után éppen októberben kellett volna tartalékba helyezniük bennünket, de úgy tűnik, a román hadvezetés előre tudott olyan dolgokról, amiről nekünk nem lehetett információink. A sorkatonai szolgálatot két hónappal megtoldták, amit sűrű káromkodások közepette vett tudomásul a legénység.

Október utolsó napjaiban, november elején minden hírzárlet és az általános félelem ellenére a laktanyába is beszivárogtak információk, hogy például Nagyvárad térségében beláthatatlan hosszúságú tankoszlopok állnak készenlétben. Hírlett, hogy a román hadsereg sem marad tétlen: bevonulunk az „ellenforradalmat” leverni.

Az is érdekes, hogy ezekben a napokban a tiszték már nem tartották igényt az én tájékoztatósomra, úgy tettek, mintha a szovjet megszállás vére menő hírei már nem érdekelték volna őket. Az árkász tisztai képzettségű vezérkari főnököt – hadmérnök-alvezredest – a román hadsereg utolsó tisztogatási hulláma sodorta el: tartalékba helyezték. Magyarán: levetkőztették. Régi vágású, konzervatív beállítottságú, a katonai akadémia műszaki fakultásán végzett – mint megbízhatatlan elemre, már nem volt szükség rá.

Többek között személyesen neki köszönhetem, hogy sorkatonai szolgálati időm alatt felvételizhettem, és levelezési tagozaton végezhettem egyetemet, azt is hogy javaslatomra a kiképző központ 25-30 székelyföldi katonája számára a román hadseregben magyar nyelvtanfolyamot vezethettem, s a vezérkari főnök irodájában szabadon hallgathattam a magyar rádióműsorokat.

A csernátони tájmúzeum több száz régi rádiókészüléke közül

mindenknek megvan a maga története. A múzeumot vezető – menedzselő – Haszmann fivérek mindenik szerkezet életrajzát ismerik. Tudják, melyiket, mikor, hol rejtegették, kik hol hallgatták titokban a híreket. Romániában a rádióhallgatás 1956 októberében-novemberében nem volt annyira veszélyes, mint a későbbi időkben, amikor a Kádár-rezsim konszolidációja bekövetkezett, és megkezdődött a kisebbségek brutális kiszorítása a politikai és gazdasági vezetésből, és miközben Nagy Imrét és társait a Bukarest melletti Snagovon tartották házi őrizetben, beindult az 56 szellemiségét elfojtó masinéria, és már nemcsak egyetlen szóért, hanem egy szemrebbenés, egy találkozó miatt is összeesküvésű pereket indítottak az emberek ellen.

Mai adatok szerint mintegy negyvenezer ítéletet hoztak 56-os fogantatású perekben, ebből mintegy három-négyezer „tisztán” magyar ügy, a többi áldozat román, s ezek között nem csak erdélyiek találhatók, mert a koncepciós perek egész sorát akasztották az ókirályságbéli románok nyakába is, ha a kommunista diktatúra ártalmasnak minősítette őket.

Ebben az időszakban a rádiózás ismét felértékelődött. Budapestről már csak a zenét volt érdemes hallgatni, az emberek elsősorban a Szabad Európa adásaira hegyezték fülüket. A titkos rádióhallgatásnak szertartásrendjei alakultak ki, a csernátóni múzeum kiállításán jelen vannak azok a készülékek is, amelyeket amatőrök barkácsoltak össze. A közös rádióhallgatások izgalma bizalmi csoportokba fogta össze az embereket, és a „rendszergazdák” többfrontos ellentámadása ellenére – a besúgóhálózat kiépítése, a propagandisztikus tiltóhadjáratok, a rádióadók zavarására kiépített állomások, a központilag irányítható vezetékös rádiózás kiépítése –, meglehet, hogy éppen ezért a köztudat megbecsülte azokat, akik, mindezek ellenére a rádiózás kockázatát vállalták.

A Szabad Európa Rádió vagy az Amerika Hangja erdélyi és felvidéki származású munkatársainak népszerűsége messze felülmúlta a színész vagy énekes sztárokat, a kárpátaljai származású Skultéty Csabát, aki erdélyi kalandok után szabadul a szovjet internáló táborból, vagy a háromszéki

A csernátóni múzeum udvarán a megemlékezők.

Kóréh Ferencet évtizedek múltán is személyes ismerősként fogadta, bárhová is mentek, a teljesen ismeretlen emberek sokasága.

A szertartásossá vált, a rendszer alapjait napi adagolásban megbontó rádiózás, a vasárnap délelőttök családi lakásokba áttevődött templomi hangulata a tudati mellett az érzelmi kötődés olyan fokát érte el, ami, mai divatos terminológiával a nemzet határok feletti egyesítését hihetetlen hatásokkal művelte.

1940. augusztus 30-án unokabátyám lélekszakadva szaladt felénk az utcán. Tőlünk három kilométerre laktak, nekik volt rádiókészülékük, nekünk nem.

– Lajos bácsi, Lajos bácsi, magyarok lettünk – üvöltötte torkaszakadtából.

Apám a hátsó udvaron lévő műhelyben volt – egyébként Beszarábiában kellett volna lennie munkaszolgálatos katonaként, de mivel „valami volt a levegőben”, vállalta a kockázatot, és nem ment vissza a Pruton túli állomáshelyére –, szóval a kiabálásra a lakás felé indult, s amikor felfogta, hogy amit annyira vártak, bekövetkezett, elkiáltotta magát:

– Ilonka – kiáltott anyám felé –, érdemes gyermeket csinálni!

Zsíros gépészkalapját behajította a zöldségeskertbe. Az ott is rohadt, mert többé senki nem nyúlt hozzá. Körbekapálták.

1941 októberében ikertestvéreim születtek: Attila és Csaba. Utá-

na Ilona következett, aki az anyám nevét vitte tovább, Sándor öcsém az apai nagyapám nevét örökölte, s a legkisebbet, a hatodikot Árpádnak keresztelték.

Ha akkor Gyergyai Károly unokabátyám nem szállíthatta volna azt a bizonyos rádióhírt, valószínű, hogy egyke maradok.

A történetet a nemzet gyarapodása körül ügyködő politikusaiknak kellene ajánlanom.

Elnézem erre a csernátóni kiállításra Székelyföld egészéről ideseleglett sokaságot. A külső szemlélőnek teljesen érthetetlen dolgok számomra nagyon is érthetőek. Az én korosztályomhoz tartozó Mánthó Béla szomszédom mindjárt fél évszázada Brassó városában él. A csernátóni múzeum részére fél tucat rádiókészüléket szedett össze, ezek egy része szülőfalunkból származott Brassóba. Napokig tudna a készülékekről beszélni, rólu és hozzá, mert a rádió magányos perceinkben titkos beszélgető társunk is.

Kelet-Európa egyik legizgalmasabb közgyűjteménye, több száz rádió, más kommunikációs és hangrögzítő eszköz, gramafon, patefon, telefon kiállítása a szakemberek tucatjait vonzotta ide és tartja fogva. Csáky Ernő rádiós mérnök, a Haszmann testvérek mellett a kiállítás szakmai lélegzését biztosító szakember A hangrögzítés története című könyvét órákon át a múzeum pázsitos udvarán egyik-másik vendég hátán

dedikálta. A könyv kiadója, Péter Sándor, a nem várt érdeklődésre rácsodálkozva jelentette be:

– A rendkívüli alkalomra való tekintettel a kiállítás megnyitó emlékére ajándékként ajánljuk könyvünket. Csak száz példányt hoztunk magunkkal, ezért arra kérem a kedves vendégeket, hogy családonként egy példányt vigyenek el.

Ha valaki kíváncsi lenne arra, hogy a székelyföldi rádiózás történetében milyen szerepe volt a Noé csernátoni rádiós bárkájába mentett relikviáknak, az faggassa az adományozókat, s a közgyűjteményt együvé hordó Haszmann fivéreket. Rögvest fogalmat alkothat arról, hogy az 56-os forradalom és szabadságharc súlyos har-

cai miért sűrűsödtek a Magyar Rádió épülete köré, s arról is lehet elképzelése, hogy a Kossuth nevét övező glória huszadik-huszonegyedik századi továbbélésében milyen szerepe volt és van a Magyar Rádiónak.

SYLVESTER LAJOS

Ötvenegy év múltán

Emlékezés kiváló magyartanáromra, Daday Lorándra

1953 kora őszén, ha jól emlékszem, már érett az alma a Cibles alján, és mi Felsőilosvára kirándultunk. 12 éves voltam. Késő este, fél tizenegykor érkeztünk meg a faluba: Daday Loránd, a magyartanár, apám, Neményi Pál és én. Parasztházban szállásoltak el minket. Másnap reggel hatkor felkelés, majd a közel 10 km-es út a Cibles gerincén fel a csúcsra! Daday tanár úr vészjóslóan sápadt volt, és betegnek tűnt.

Mivel a házban nem volt több szálláshely, hármunkat, a szénapadlásra küldtek aludni, és este tizenegyedtől kb. éjjel négyig a dési író, pap és bölcsész mesélt nekünk életéről. Hanghordozásában, visszaemlékezéseiben szemernyi gyűlölet sem volt. Azzal kezdte, hogy 1918-ban olasz fogságba esett valahol Doberdóhoz közel, és mivel tiszt volt, főhadnagy a magyar hadseregben (önként jelentkezett), viszonylag jó körülmények közé került egy olasz városban fogságba, ahol rengeteget kártyázott – többször is jelentős összegeket veszített. El kellett hagynia a városkát, hogy egy banktól kölcsönt kérjen, de mivel nem kért engedélyt az eltávozásra, két-három napos hiányzása miatt halálra ítélték. Író társai a PEN klubtól megvédték, sőt egy magas rangú olasz tiszt is kiállt mellette, s így nem hajtották végre a halálos ítéletet.

Mikor közel hét év múlva visszatért Semesnyére (község, Déstől 30 km-re), nem tudta feldolgozni a trianoni traumát és a kettős nyomást (mint magyar, ill. kiebrudalt földesúr), és ekkor kezdte el írni a Zátont. A Zátony miatt volt először börtönben Dé-

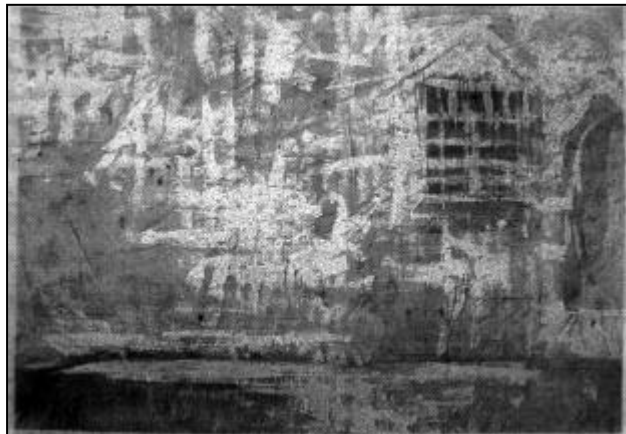
sen is, nemzetgyalázásért, pedig Victor Eftimiu kiállt mellette perében. Így is többet ült börtönben, mint jogilag kellett volna, mert „román barátai” nem számították be a kolozsvári fogházban töltött több mint két hónap vizsgálati fogságot. A dési börtönben román kommunistákkal, magyarokkal és zsidókkal volt összesarva, de ők 1947–48-ban, amikor középiskolai tanár volt Désen, és igazságtalanul kitámadták, majd behívták a rendőrségre, nem álltak ki mellette. Nem védtek meg a verésektől, a kínzásoktól, és a Szekuritáté pincéjéből súlyos betegen került a kolozsvári rabkórházba. Sem harag, sem gyűlölet, de még szomorúság sem csendült ki szavaiból, emlékezőseiből. Mint egy idős, bölcs narrátor mondta el emlékeit, szenvedéseinek hosszú sorát, illetve csalódását tanárkollégáiban. De úgy éreztem, kissé kiábrándult volt. A dési egyesített főgimnázium tanári kara, illetve igazgatója, egy fiatal kommunista káder nagyon is irigy volt rá, mert széleskörű műveltséggel rendelkezett, olvasott ember volt és, ami igen nagy bűn volt: felszentelt református pap is!

Beteg volt, hihetetlenül sápadt, érezte, hogy már csak kevés van hátra, tudta, hogy a rengeteg bántalmazás, kínzás, vívódás, stressz felőrölte szervezetét, és talán már egy éve sincs. Akkor dolgozott A lápon át című könyvén, ami önéletrajzi műnek indult, de nehezen értelmezhető regény lett belőle. Az ellenzékét térdre kényszerítette a rendszer, pártok nem léteztek, s az igazságot nem lehetett kimondani, sőt intézményesen misztifikáltak, hazudoztak, és senki sem mert beszélni az erdélyi kérdéssről. Ő tudta, hogy ha a magyarság elveszti a tulajdonát is, földjét és házát, a jogfosztás kiteljesedik, a teljes kiszolgáltatottság pedig a beolvadás kezdete: magyartalanítás (lehet).

Amikor ötven év múltán, 2004 júliusában ott álltam Daday sírjánál, a családon kívül csupán hatan voltunk jelen. Pedig a református lelképásztor kihirdette a megemlékezést a dési templomban, és azt, hogy egy pap kolléga ötven éve távozott el sorainkból, soha nem szolgáltattak neki igazságot a meghurcoltatásukért, a börtönökért, az oktalan szenvedésért. Tulajdonképpen halálba kergették 1954 nyarán.

A halál, bár fiatalon érte, lehet, hogy megváltás volt a hányatott, de büszkén és méltósággal viselt szenvedések után. Magyarságtudatát soha nem adta fel, kiváló író és igényes tanár volt, megtanított bennünket röviden, tömören fogalmazni. A legfájdalmasabb az, hogy tizenöt évvel a rendszerváltás után sem tisztázták a Daday-ügyet, s a dési temetőben a

Cs. Simon Repolski Imola: Fal

síron túlról azt üzeni nekünk dr. Deési Daday Loránd, az író, a bölcsező, a pap, az igazán nagy ember, hogy mi, erdélyi magyarok gyávák voltunk, és talán azok is maradunk, ha mindig beérjük egy kenyérvéggel.

Még arra emlékszem, hogy amikor lejöttünk a Ciblesről, olyan délután négy óra lehetett, a kora őszi napsütésben Lenke lánya gyönyörűen úszott a tóban. A vízben (bár ez nappal ritka) több 12 cm-es sárgafoltos szalamandra ficáncolt. Ezeknek a kétélűeknek a ciblesi tél nehéz erőpróba. De ha a ciblesi szalamandra kibírta itt, mi is kibírjuk, ha kell, még kétezer évig is, és azt üzenjük Dadayn keresztül a politikai elitnek, hogy igazságot a mártíroknak, erősnek kell lenni, bátornak és önérzetesnek, főleg ha író vagy tanár az ember!

Nem szerette a demagógiát, a fesztivizmust. Népi író volt és tömör, rövid mondatai a valóságból eredtek, az erdélyi magyar falu mindennapjait próbálta visszaadni, illetve azt az óriási veszteséget, ami az erdélyi magyar földbirtokosokat érte. Kisajátították birtokaikat a sajátosan román érdekekben megfogalmazott és kivitelezett 1921-es földreform ürügyén. Egy becsületes magyar úr, tanár, pap, népnevelő ezt nem nyelhetette le, nem tudta feldolgozni – és lázadt. Ezt a lázadását, amelynek alapjában véve nem is volt nacionalista töltete, a román elit nem tudta lenyelni, megbocsátani, és ezért kellett szenvednie haláláig (1954-ig) ebben az új „népi demokráciában”, amely terrorizálta az önálló gondolkozású embereket.

Írói, emberi nagysága előtt újból fejet kell hajtunk, remélve azt, hogy végre igazságot szolgáltatnak a dési magyar tanárnak. Fő bűne: felismerte azt, hogy az 1921-es romániai földreform, s az azt követő intézkedések (1922–25-ben) a román nemzetiségűek érdekeit tartották szem előtt.

Bíró Sándor közíró (1907–1975) elemezve a földreform lényegét, következményeit és hatásait, azt a következtetést vonta le, hogy ez sokkal súlyosabban érintette a magyar kisbirtokos parasztságot, mint eddig hittük (1989 Bern, Protestáns Szabad Egyetem). Bíró szerint 150 ezer magyar szenvedett súlyos anyagi veszteséget. A kisajátított földterületek Arad, Szatmár, Bihar, Temes-Torontál, ill. a székely megyékben egyértelműen a román lakosságnak kedveztek. Az adópolitika sem volt egységes minden romániai megyében, így az adókivetés, -végrehajtás tekintetében a székely területek hátrányos helyzetben voltak. Ez előidézte, majd felerősítette a 30-as évektől a székelyek elvándorlási folyamatát (Bukarestbe, Amerikába). Nyugodtan megállapíthatjuk, hogy az 1921-es földreform a románoknak igazságtétel és az erdélyi magyar nincstelenségnek igazságtalanság volt.

Daday felismerte ezt, hiszen népi író volt, kutatási területe a falu, egész életén át keresztje lett, golgotája, és feláldozta érte az életét. A földtulajdon egy mezőgazdasági országban a létalap volt, marad és lesz, mert a föld elvesztése egyértelmű az anyagi alap elvesztésével, és biztos út az asszimiláció felé. Daday tudta, hogy ez nem csupán kultúrasszimiláció, hanem a hatalomvesztés és a tulajdonvesztés hatásában összegződik.

Mindezek ellenére sorsának tragédiája az, hogy 1952–53-ban, mégis írnia kellett, pozitív hangnemben, a már működő(?) kollektív gazdaságok „nagy vívmányairól”, tehát őt is megtörték, de ez – összehasonlítva érdemeivel –, mindössze jelentéktelen kisiklás volt.

Befejezésként csak annyit, hogy egy volt földesúri származású népi író útja a népszerűség felé milyen hihetetlenül bonyolult és rögzös volt a trianoni trauma után 1920-tól 1954-ig, korai haláláig. Érdemes újraolvasni könyveit és elmerengeni azon, hogy regényei, novellái, karcolatai milyen valóságűiek voltak, hősei hús-vér köznapi emberek, akik soha sem lehetnek megalkuvók.

Dés, Nagytemető, 2004. halottak napja

Epilógus

Hihetetlen szomorúan hagytuk el Dést. Bánatunk fő oka nemcsak az, hogy nem értették meg Daday lelkész, író és tanár síron túli üzenetét, hanem az is, hogy a fiatal református pap, aki az ötszáz éves nagy dési református templomban a megemlékező istentiszteletet tartotta, színtelen volt, meggyőződés nélküli – és felkészületlen. Noha egy lelkesztársáról kellett megemlékeznie, halálának ötvenedik évfordulóján...

A tizenöt éves romániai rendszerváltozás nem hozta el dr. Deési Daday Loránd igazságát. Nem sikerült eddig – ez több mint fájdalmas és igazságtalan – emberi nagyságát úgy értékelnünk, ahogy megérdemelte volna. Ő már a húszas évek végén szerves egységbe foglalta azt, ami terén nem lehet széthúzás a nacionalista román tengerben magyar és magyar között: a földet, az erkölcsöt, a magyar történelmi egyházak értékátmentő szerepét és a magyar oktatást illetően.

Tulajdonképpen minden fronton példát mutatott, mint magyar gazdálkodó (és földbirtokos), mint tanár, mint tanfelügyelő, ill. mint lelképásztor, író és népzéző. És mégsem szolgáltatott neki igazságot, mert hiányzik még ehhez a politikai szándék és a kollektív magyar cselekvés.

Volt sorstársai, szolgatársai, úgy értékeljük, késve vagy egyáltalán nem próbálják őt rehabilitálni, alapjában megérteni, értékátmentő és magyar értékmentő óriási munkásságát. Mestere, Luther Márton igéje így hangzik (Berde Mária tolmácsolásában): „Mit tettem és hirdettem én, azt kövesd szóban, tettben. Ne hagyj, hogy hiúság és emberek megrontsák lelki kincsedet. Ez legyen örök részed.”

NEMÉNYI JÓZSEF NÁNDOR

Cs. Simon Repolski Imola: Kint-bent

A nagyváradi római katolikus püspöki palota

Nagyvárad északnyugati részén, a nagyállomáshoz közel találjuk a Partium legnagyobb barokk épületegyüttesét: a római katolikus székesegyházat, amelyet II. János Pál pápa 1992-ben basilica minor rangra emelt, a püspöki palotát és a tíz, egyemeletes épületből álló Kanonok sort, melyeket egy 56 oszlopos árkádsor köt össze. E csodálatos és hatalmas együttes a valamikori legnagyobb és leggazdagabb püspökségünkre emlékeztet, melynek püspökei a legnagyobb mecénások, a magyar tudomány letéteményesei voltak. Az utóbbi időben nagyon sok szó esett a püspöki palotáról: a püspökség hosszú és kemény harc után visszakapta jogos tulajdonát.

De előbb ismerkedjünk meg magával a palotával. 1759-ben báró Patachich Ádám lesz Várad püspöke. Kicsinek találja a régi püspöki lakot, ezért új püspöki palota építését határozza el, az épülő székesegyház szomszédságában, húszholdnyi területen. Az alapkövetételre 1762. május 23-án került sor. Ekkor kezdik el Magyarország legmonumentálisabb püspöki palotájának építését. Tervezője Franz Anton Hillebrandt, az építkezés vezetője pedig Johann Michael Neumann volt. 1773-ban Újvároson leég a régi palota, így felgyorsítják az építkezést. 1776-

ban elkészült, s habár csak néhány szobája volt lakható, a püspök beköltözött a palotába. Mindössze egy éjszakát tölthetett benne, mert Mária Terézia kinevezi kalocsai érseknek. Az anekdota szerint Mária Terézia nem nézte jó szemmel a grandiózus építkezést, s állítólag ezt mondta a püspöknek: „Nagy ő ez egy disznónak, Excellenciás uram!”, mire a püspök úgy válaszolt: „Elférünk benne ketten is, Felség!” Ezért kellett mennie azonnal Kalocsára.

A palota 1777-re készült el teljes pompájában – Bíró József szerint a délnémet barokk palotaépítéssel szellemében. U alaprajzú, főhomlokzata, amely a székesegyház előtti térre néz, huszonöt tengelyes, melyből előre ugrik és kiemelkedik magasabb tetőzetével az öttengelyes középrizalit. Rajta három kapu, a középső nagyobb és ívelt. A középrizalitet háromszögű timpanon koronázza, melyen valamikor Patachich Ádám címere állott. A főhomlokzat két végén egy-egy kevésbé kiugró, kéttengelyes rizalit található. Az első emeleti ablakok nagyobbak, félkörívesek, díszes szemöldökkel, a második emeletiek kisebbek, egy részük zsalugáteres. A két oldal szárny tizenkét tengelyes, mindkét sarkán és közepén három-három tengelyes rizalittal.

Belépve hatalmas csarnokba érünk, jobboldalt középen pompás lépcsőház, azon túl jobbra és balra a földszinti folyosók következnek, melyek négy méter szélesek. A főlépcsőház csak az első emeletre vezet. Balkéz felé egy előcsarnokba, innen szintén balra a díszterembe jutunk. A díszterem a második emeletig ér, ez a palota középépülete. Falaira Stornó Ferenc 1879-ben a nevezetes püspököket, mennyezetére Szent László-történeteket ábrázoló képeket festett. A palota felújításakor lefestették, de talán újra ki lehet ezeket bontani.

A díszteremből jobbra és balra egy-egy szárnyas tölgyfaajtó nyílik, melyek mögött öt-öt, egymásba nyíló terem következik. A baloldaliakban (ha a palotával szemben állunk, akkor jobboldalt) volt a püspöki lakosztály, a könyvtár és a kápolna, amely szintén két emeletnyi magas (falait Schöpff János Ádám freskói díszítik). A jobboldaliakban voltak a díszszalonok, az oldalszárnyakban a vendégszobák. Találunk még három csigalépcsőt és a balra vezető folyosó végén a második lépcsőzetét, amely felvezet a második emeletre is. Az épületben kilencven kisebb-nagyobb terem és szoba van: a földszinten 32, az első emeleten 28, a másodikon 30. A néphit úgy tartja, hogy 366 ablaka van – valójában csak 282. A földszinten volt a gazdasági részleg: a konyha, irodák, erdészeti, szőlészeti, a kiszolgáló személyzet, valamint a maledorfi ferences nővérek. A második emeleten a titkár, irodaigazgató, tanárok, 1929-től a szeminárium.

És most ismerkedjünk meg a palota jelenkori történetével, amelyet Tempfli József megyés püspök és Fodor József általános helynök elbeszélése alapján ismertünk. 1947-ben több termet lefoglaltak a szlovák konzulátus részére. 1949-ben az állam kisajátította a palotát. A püspökséget 24 óra alatt kilakoltatták, mikor idehozták a görög menekülteket. El sem tudtak vinni semmit. Egyedül a kápolna maradt csak, oda tudták bepakolni az értékesebb festményeket és könyveket. Ezt lezárták. A görögök 1949 és 1963 között teljesen felélték a palotát. Mindent eltűzeltek, ami fából volt. „1961-ben már egyetlen üvegszem sem volt az

Tompos Opra Ágota: Napra forgó életeink

emeleti részen, lógtak az ablakráámák, tönkrement a teljes belső berendezés, semmi épen nem maradt, a régi díszes bútorokat elvitték, melyek ma is megtalálhatók egyes irodákban. A kápolna le volt zárva, így ez megmenekült” – mondja szomorúan a helynök.

1963-ban egy ajándékozási szerződés formájában átruháztatták a palota használati jogát az államnak. Olyan nyomás nehezedett rájuk, hogy kénytelenek voltak. De tudták, hogyha valaha rendszerváltás következne be, ezt az adományozást érvénytelennek nyilvánítja minden demokratikus kormány. A tulajdonjog az mindig megmaradt, a telekkönyvben is benne van, de ott volt 1963-tól: Dreptul de folosință în favoarea statului român (használati jog a román állam javára), csak a használati jog. A nemzetközi jog ilyesmit nem ismer el.

1963-ban a múzeum vette át az épületet. Megkezdték a felújítást. Kitalálták, hogy az egyház tegye rendbe, amit mások tönkretettek. A múzeum tizennégymillió lejt kapott az épület felújítására, amely abban az időben jelentős pénzösszegnek számított. Így 1971-ben beköltözött a Körösvidéki Múzeum, történelmi, néprajzi, természetrajzi és képzőművészeti részlegével. Közben 1964–65-ben felleltározták a megmaradt értékeket, könyveket, festményeket, kegytárgyakat, melyekből a legértékesebbeket elvitték a bukaresti Nemzeti Múzeumba, másokat pedig a helyi múzeumba. Az értékes könyvekből a kolozsvári egyetemisták is válogattak, és az egyetemi könyvtárba szállították mindezt. *„Vasvillával hányták ki a könyveket az istállóba. A püspökségnek 30-40000 kötete volt, plusz a püspök magánkönyvtára.”*

1996-ban kezdeményezte a püspökség a palota használati jogának a visszaszerzését. Az alapkaton Nagyváradon tárgyalt ügyet 1998 szeptemberében Buzăuba helyezték át, ahol semmisenk nyilvánították az ajándékozási szerződést. 2002 januárjában a ploiești-i Ítéltábla szintén semmisenk nyilvánította. De a város, a megye, sőt a kultúrtaárca állandó fellebbezései miatt az ügyet 2002 novemberétől Bukarestben, a Legfelsőbb Bíróságon tárgyalták. Formai okokra, az alperesek hiányzó aláírásaira vagy pecsétjére hivatkozva halasztották el a tárgyalásokat. Követelték, hogy a felújításkor befektetett pénzt az egyház fizesse vissza. A sorozatos halasztások miatt 2002 adventjétől vasárnapként tiltakozó demonstráció-

A nagyváradai római katolikus püspöki palota

kat tartottak a szentmise után, a palota előtt. Ezeken több száz váradai katolikus mellett sok protestáns felekezeti polgár is részt vett. 2003 májusában abbahagyták a csendes tüntetéseket. Ekkor Tempfli atya kijelentette, ha július elsejéig nem történik semmi, a nemzetközi fórumokhoz fordul. Több mint valószínű, hogy ennek hatására népes minisztériumi csoport érkezett Nagyváradra, hogy megoldja az ügyet. Június 14-én megállapodás született, hogy július 1-ig a múzeum átadja a püspökségnek a palota melléklépcsőházát, egy földszinti, három emeleti termet és a kápolnát, valamint a borospincét. Az átadás július 6-án történt meg. A megegyezés arról is szólt, hogy az ügy jogi úton való rendezése után öt éven belül a múzeum átadja az egész palotát a püspökségnek és elköltözik a volt hadapródiskola épületébe. Tempfli József az átadáskor ezt mondta: *„Az Uristen a csodát emberek által szokta végrehajtani. Mi nem akarunk áttelepedni sehova, itt kell, román testvérekkel, s mindenkivel, aki itt él, összefogással elérniünk céljainkat.”*

Az átvett termeket a püspökség felújította 2003 decemberéig. Időközben az egyházi ingatlanok visszaszolgáltatását szabályozó kormányrendelet törvényerőre emelkedett, Iliescu, akkori államfő is aláírta azt. Ennek ellenére a Legfelsőbb Bíróság továbbra is elnapolta az ügy lezárását. Decemberben azért, mert a Vatra Românească szervezet Bihar megyei fiókja tiltakozást nyújtott be, áprilisban azért, mert a Bihar megyei tanács és a nagyváradai polgármesteri hivatal jogi szakértőjének nem állt módjában tanulmányozni a VR

beadványát, meg azért is, hogy nem jelent meg a tárgyaláson a VR képviselője. Végül 2004. június 30-án került sor a döntő tárgyalásra, melyen Frunda György szenátor volt a püspökség ügyvédje. A per végérvényesen lezárult a bírák többségi szavazatával, melynek alapján az ajándékozási szerződést semmisenk nyilvánították, s a palota használati joga azoké, akik építették. Lezárult a nyolcéves kemény, kitartó harc. Rengeteg pénz és fáradtság van mögötte.

És a jövő? A választ Fodor József, általános helynök adja meg. Először is minél hamarabb vissza kell kapják a teljes jobboldali szárnyat, hogy a püspökség funkcionálissá váljon. Az épületet 1963-ban renoválták utoljára, így fel kell újítani az egész villanyhálózatot, a vízvezeték-hálózatot, a fűtőhálózatot. A falak meg vannak repedve, a padló alatt minden el van rothadva, mindent fel kell újítani, ami meglehetősen sokba fog kerülni. Az irodákkal már át lehet költözni. Állítólag a freskók ott vannak a díszterem falán, a festék alatt, de ki kell bontani és restaurálni azokat. A folyósokon több mint háromszáz rézmetszet, a termekben számos nagy értékű festmény állott, ezeket a román állam nem szándékozik visszaadni. A földszint a továbbiakban is gazdasági épületrész lesz. Az első emeleten a püspöki lakosztályt és a könyvtárt rendezik be. A második emelet... az távlati terv, arról majd a jövő püspökei gondoskodnak. Reméljük, hogy öt éven belül, a megegyezés alapján, a püspökség birtokába veheti az egész épületet.

Az 1934. szeptemberi országos katolikus nagygyűlés Kézdivásárhelyen

Az évfordulók mindig alkalmat kínálnak az emlékezésre. Előző lapszámunkban Kézdivásárhely múltjának tragikus eseményeire, a 270 és a 170 évvel ezelőtti két nagy tűzesetre emlékeztünk. Most egy 70 évvel ezelőtti eseményről kívánunk beszámolni, amely az előzőektől eltérően örömet, lelki és anyagi gyarapodást hozott városunk életébe. Az 1934. augusztus végére tervezett és szeptember elején megtartott országos katolikus nagygyűlésről van szó, amikor a kétnapos, nagyszabású rendezvény által egész Erdély magyarságának figyelme városunkra irányult, Kézdivásárhely a romániai magyarok szellemi életének központjává vált.

A nagygyűlésen természetesen elsősorban katolikusok vettek részt, de a rendezvényt támogatták és magukénak érezték a más felekezetekhez tartozók is, mert ez alkalommal nemcsak a katolikus egyház, hanem általában az egyházak, a magyar nyelvű felekezeti oktatás, az erdélyi magyarság megmaradásának legfőbb kérdései kerültek megtárgyalásra.

Egy ilyen rendezvény jelentőségét akkor tudjuk felmérni igazán, ha ismerjük, hogy milyen helyzetben volt általában a magyarság és különösen a magyar nyelvű művelődés a két világháború közti Romániában, főleg az 1930-as évektől kezdődően.

Mint ismeretes, az 1918-as uniót kimondó gyulafehérvári határozatban az erdélyi románság vezetői elismerték az együtt élő nemzetiségek jogát az anyanyelven történő oktatáshoz, közigazgatáshoz, igazságszolgáltatáshoz és ezek gyakorlását minden nemzetiségnek a saját kebeléből való egyének által. Románia 1919-ben nemzetközi szerződésben vállalta a nemzetiségek teljes jogegyenlőségét, szabad nyelvhasználatát, a nemzetiségi oktatást, a székelyeknek és szászoknak pedig kulturális autonómiát helyezett kiállításba. Az 1923-as alkotmány a nemzetiségekhez tartozó állampolgárok jogegyenlőségét ugyan elvben elfogadta, de nem emelte törvényerőre a gyulafehérvári határozatban szereplő jogokat. A nemzetállammá nyilvánított Romániában a politikai gyakorlat nem egyezett az alkotmányos rendelkezésekkel. Az erdélyi magyarságot ért sérelmek miatt 1918 után egy évtized leforgása alatt több mint 200 ezren telepedtek ki az anyaországba. A Székelyföldet sújtó gazdasági diszkrimináció miatt azonban nagyon sokan, az említett időszakban körülbelül 100 ezren telepedtek át a Regátba is. A Nyugatra, főleg az Egyesült Államokba kitelepedettek száma is 50 ezerre tehető.

A román nyelv uralkodóvá tételét minden eszközzel szorgalmazták. A hely és utcanevet a magyar többségű helyeken sem lehetett magyarul kiírni. Így lett akkor a mi Zsigmond király terünkől Piața Regina Maria, a Szentkereszty Stefánia utcánkól Bulavardul Regele Carol, a Wesselényi utcánkól Bulevardul Regele Ferdinand stb. A magyar nyelvű publikációkban sem szerepelhetett a magyar helységnev. A Földi István által szerkesztett Székelyföld és a Kovács J. István által szerkesztett Székely Újság Târgu Săcuiescen jelent meg, a kétnyelvű cégtáblákat megadóztatták, végül megszüntették. Nyilvános helyeken megjelentek a feliratok: „Csak románul szabad beszélni.”

A magyarságot sújtó intézkedések közül azonban a legfájdalmasabbak azok voltak, amelyek az egyházakat és az iskolákat érintették. Az állami magyar nyelvű iskolákat fokozatosan felszámolták, a magyar nyelvű oktatás 1919 után a felekezeti iskolákba szorult vissza. Ezernél több magyar tannyelvű állami népiskola szűnt meg.

Az 1921-es földreform végrehajtásában határozott nemzeti megkülönböztetés érvényesült. Gazdaságilag elsősorban a magyar nagy- és középbirtokos réteget sújtotta, de az egyházakat és más magyar közösségeket is súlyosan érintett. Míg a román egyházak földterületei növekedtek, a magyar egyházaktól több mint 314 ezer holdnyi földet vettek el. Ezek jövedelmét az egyházak főként kulturális és oktatási célokra használták fel. A megváltozott körülmények közt az egyházak nem tudták fenntartani iskoláikat, a magyar gyermekek nagy része román tannyelvű iskolákba volt kénytelen iratkozni.

Az anyanyelvi oktatás különösen az 1930-as évektől jutott nagyon nehéz helyzetbe a gazdasági világválság miatt, amely Romániát is súlyosan érintette. A felekezeti iskolákat csak akkor lehetett volna fenntartani, ha a szülők vállalni tudják a magas tandíjak fizetését. Ezért sokan engedtek a kényszerítő körülményeknek és állami iskolákba íratták gyermekeiket. A magyarságot sújtó hátrányos helyzet kihatott az egész iskolahálózatra, óvodától az egyetemig, de megnehezítette a közművelődési intézmények működését is, amelyeket nagyrészt szintén egyházi támogatással tartottak fenn.

Az erdélyi magyarság problémáinak megoldására csak az nyújthatott némi reményt, ha az egyházak vezetői közös erőfeszítéssel, jó együttműködéssel próbálják megtalálni a lehetőségeket az anyanyelvi kultúra fenntartására és a hagyományok ápolására. Az erdélyi magyarság szellemi központjában, Kolozsváron indult mozgalom e célok megvalósítása érdekében az 1930-as évek elején. Ekkor az egyetemisták között nagy világnézeti viták zajlottak. Venczel József egyetemi hallgató, a későbbi kiváló tudós javasolta, hogy tartsanak előadássorozatot az ifjúság világnézeti problémáiról. Az ő indítványára felkérték Márton Áront, aki akkor Gyulafehérváron püspöki titkár volt, hogy tartson előadást. Az eszmék és irányzatok mérlege című előadása olyan nagy tetszést aratott, hogy az egyetemisták levelet intéztek a püspökhöz és kérték, nevezze ki Márton Áront főiskolai intézeti vezetőnek. A kolozsvári főiskolai nevelőintézetben, a Báthory Kollégiumban Márton Áron így kezdte meg működését. Az egyetemi (piarista) templomban minden vasár- és ünnepnapon ő tartotta a szentbeszédet. Aktuális témájú előadásaival annyira magára vonta a közvélemény figyelmét, hogy Kolozsvár értelmisége, felekezeti hovatartozástól függetlenül, nagy számban hallgatta az előadásait. A kolozsvári ifjúság szellemi vezére lett.

A katolikus ifjakat tömörítő Majláth Körben kifejlesztettségük révén sikerült közös munkálkodásra összefogni a többi ifjúsági szervezetet, a református főiskolások Ifjúsági Keresztyén Egyesületét és az

unitáriusok Dávid Ferenc Egyesületét.

1932. szeptember 1-től Márton Áron lett az Erdélyi Római Katolikus Népszövetség egyetemi szakosztályának vezetője. 1933-ban létrehozta és György Lajos egyetemi tanárral közösen szerkesztette a nagyhatású Erdélyi Iskola című folyóiratot. 1934. március 13-tól az Erdélyi Római Katolikus Népszövetség kinevezett országos igazgatója lett. Kézdivásárhelyre 1933 januárjában látogatott el először. 1932 őszén Csíkszeredában Ifjúsági Konferenciát szerveztek, majd három joghallgatóval végiglátogatták az alcsíki falvakat. Az egyik joghallgató a kézdivásárhelyi Laczkó László volt. Innen érkezett 1933 elején Kézdiszentlélekre, majd Kézdivásárhelyre, ahol Boga Alajos gimnáziumi igazgató látta vendégül. Ekkor ismerkedett meg Földi Istvánnal és Várhelyi Gyulával, akik Márton Áron népművelő programjának megvalósításán már korábban is fáradoztak. Második látogatására 1933. október 22-én került sor, amikor Földi István meghívására részt vett a Krisztus Király ünnepén tartott nagyszerű rendezvényen.

A következő évben az országos katolikus nagygyűlés színhelyét Kézdivásárhelyt választották. Akkor a nevelők számára 1934. augusztus 27-től 30-ig négynapos szociális-pedagógiai tanfolyamot szerveztek, majd ezt követően országos katolikus nagygyűlést szándékoztak tartani. A Földi István által szerkesztett Székelyföld című, hetenként kétszer, csütörtökön és vasárnap megjelenő lap már júliusban hírül adta, hogy városunkban katolikus nagygyűlés lesz, melyen részt vesz Márton Áron is. Július 15-én rövid hír jelent meg a lapban, melyben közölték, hogy a nagygyűlés szeptember 1-re és 2-ra halasztódott, mert az Erdélyi Múzeum Egyesület augusztus 25-én és 26-án rendezi Brassóban a vándorgyűlését, s így a két nagyszabású rendezvény egyidejű megtartása rontaná egymás sikerét.

Augusztus 26-án a lap közli a mindenkit megdöbbentő hírt, hogy a nagygyűlés megtartása akadályokba ütközött. Az augusztus 30-i lapszámában pedig a következőket olvashatjuk: „Az egész ország katolikusága nagy megdöbbenéssel értesült arról, hogy a Kézdivásárhelyre szept. 1–2-re hirdetett katolikus nagygyűlést és szociális kurzust a minisztérium nem engedélyezte. A Katolikus Népszövetség városunkban időző elnöke azonnal összeköttetést keresett a helyi és megyei hatóságokkal és írásban is kikérte a tiltó rendeletet, azonnal intézkedett, ... egyben pedig telefonon Gyárfás Elemér szenátornak, az erdélyi katolikus világ vezetőjének is jelentést tett és kérte, hogy a valószínűleg tévesen vagy rosszindulatúan informált felsőbb köröket próbálja meg jobb belátásra bírni, annál is inkább, mert az itteni rendezőség olyan széleskörű propagandát fejtett ki és annyira lelkiismeretesen végezte a munkát, hogy előreláthatólag ez a nagygyűlés szebb és impozánsabb lesz az eddigieknél.”

Gyárfás Elemér Bukarestbe utazott, tudjuk meg a lapból. Telefonüzenet érkezett, hogy a minisztérium megadta az engedélyt, a kormány képviselőjére Bidu V. Valer prefektust bízták meg. Gyárfás Elemér hosszas és körülményes utánajárása révén az is kiderült, mi okozta a tiltó rendelkezést. Arra hivatkoztak, hogy biztos forrásból olyan információkat kaptak, mintha tüntetésre készülneek a nagygyűlésen megjelenő vezetők ellen, s mivel ilyen kellemetlenségnek nem akarják őket kitenni, és itt nem elég nagy a karhatalom, ezért helyesebbnek látnák, ha a gyűlést Erdély valamelyik nagyobb városában tartá-

nák meg. Gyárfás Elemér ezek után személyesen vállalt garanciát a rendezésért és a rendért.

A lap közli: „A nép tudni fogja kötelességét. Tudni fogja, hogy ilyen alkalommal egy ország szeme van rajtunk, s mi sem önmagunkra, sem másra szegyet nem hozunk... A rendezőség különben már előre úgy szervezte meg az egész ünnepséget, hogy mindenre gondolt. Gondolt arra, hogy közel ezer távolvidéki és öt-hat ezer közelpvidéki vendég jelenik meg itten ezen a napon, és valamennyiük elhelyezéséről, a programról és a rend fenntartásáról is gondoskodott... A városban két karszalagos rendezők fognak cirkálni, azon kívül az Önkéntes Tűzoltó Egyesület emberei is állandó szolgálatot teljesítenek. Itt mindenkinek az a legfőbb óhaja, hogy valamennyien, akik idejönnek, jól és otthonosan érezzék magukat.”

A Székelyföld szeptember 2-i száma már részben beszámol az eseményekről: „Gyönyörű idő kedveskedett a IX. katolikus nagygyűlés első napjára. A virágokkal díszített város utcáin az idegenből érkezők hatalmas tömegei hullámszanak és a délelőtt 9 órakor kezdődő ünnepélyes *Veni Sancte* alatt zsúfolásig megtelt a minoriták tágas temploma... Mise után a közönség átvonult a Vigadó nagytermébe, ahol fél 11 órakor kezdetét vette a Katolikus Népszövetség közgyűlése. A közgyűlés megnyitásakor fehér ruhás kislányok virágcsokrokat nyújtottak át a magas rangú vendégeknek, ott voltak Fiedler István püspök, Széllyes Dénes kanonok, Bidu Valer megyei prefektus, dr. Gyárfás Elemér szenátor, Márton Áron népszövetségi elnök, Andrásy Albert és dr. Várhelyi Ödön alelnökök. Megnyitó beszédet tartott Betegh Miklós a Népszövetség világi elnöke. Az évi munkáról Márton Áron tett jelentést, akit nagy lelkesedéssel a Népszövetség igazgatójává választottak.”

A Székelyföld szeptember 6-i számában a vezércikk címe: Mit jelentett a katolikus nagygyűlés nekünk és így összegez: „Az eredmény lelkiekben kiszámíthatatlan. Ha egyebet nem értünk volna el ezen a téren, csak azt, hogy láthattuk, részt vehettünk hétezer-nyolcszáz székely-magyar katolikus felvonulásán, már az is önmagában erőt, a küzdelemhez bátorságot adó volt.” Földi István írja, hogy a nagygyűlés anyagi előnyökkel is járt a város számára, de ennél többet jelentett az, hogy az emberek barátságban, testvéri szeretetben erősödtek.

Nevezetes esemény volt Kézdivásárhely életében a 70 évvel ezelőtti katolikus nagygyűlés de még inkább számon tartásra érdemes az, hogy épp ebben a városban választották Márton Áront az erdélyi katolikus Népszövetség igazgatójává. Az ő emlékét ápolnunk becsületbeli kötelességünk, az általa meghirdetett eszmék ma is időszerűek, követésük ma is meglévő gondjaink megoldásában segítségünkre lehetnek. Ezért volt mindannyiunk által helyeseltető javaslatára Bodó Imre főesperes úrnak, hogy utcát nevezzünk el Márton Áronról.

Kézdivásárhelynek a tágas piacterén kívül, a zsúfolt építkezés miatt nem volt térnek kiképezhető szabad tere. Vetró András szobrászművész alkotómunkájának eredményeként számos nevezetes személyiség szobra készült el az elmúlt másfél évtizedben, a szobrok pedig teret követeltek és teremtettek is maguknak. Így nyert teret Turóczi Mózes, Bem, Kossuth Lajos, és most legutóbb, a helyi tanács gondoskodása révén a Márton Áron szobra. Ez a szobor a művész ajándéka, amelyet az adományokból lehetett bronzba öntetni. Az erdélyi magyar szellemi élet egyik legjelesebb képviselőjének élethű megjelenítése ma is kötelességeink teljesítésére int.

PÁLYÁZAT

Tollforgató diákok, figyelem!

A Sárvári Tinódi Gimnázium, Sárvár Város Önkormányzata és az Írók Szakszervezete 2005. március 22–25. között rendezi meg Sárvárott a magyarországi és határokon túli diákirók, diákköltők 28. találkozóját.

Ennek előkészítéseként irodalmi pályázatot hirdet vers, próza és tanulmány kategóriában valamennyi magyar nyelvű középiskolás számára (14–18 éves korig).

A pályaműveket (legfeljebb 25 gépelt oldal terjedelemben)

2005. február 11-ig

kérjük postán eljuttatni az Írók Szakszervezete címére (1068 Budapest, Városligeti fasor 38. fsz. 9. T.: 00-36-1-351-0593) egy, lehetőleg gépiratos példányban.

A zsűri által kiválasztott pályázatok szerzőinek 2005. március 11-ig küldjük el a meghívót a találkozóra.

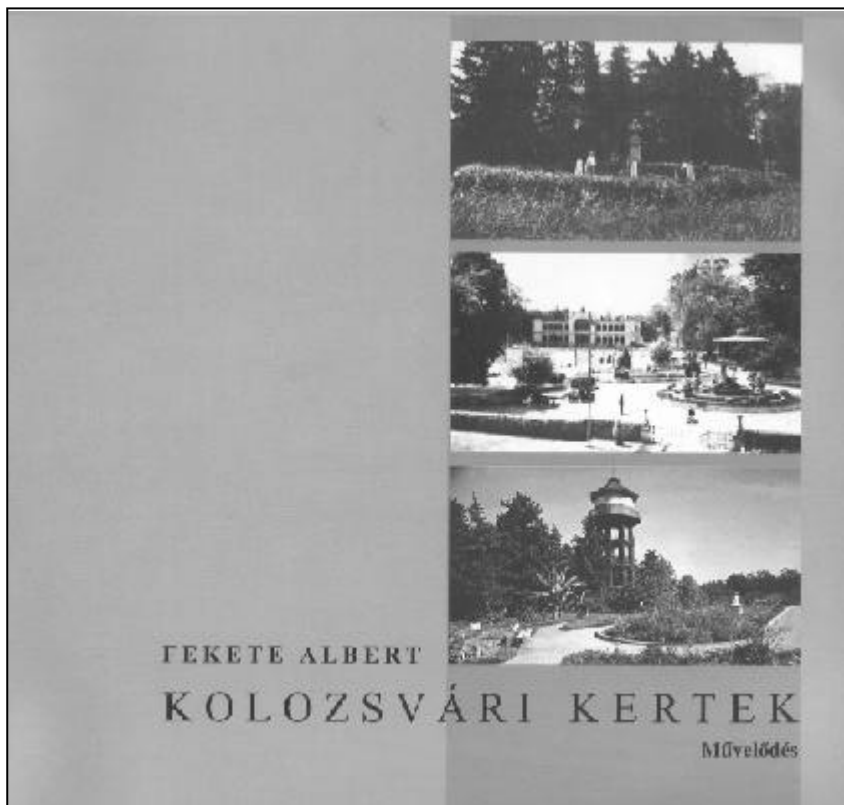
Kérünk minden pályázót, hogy a borítékon feladóként feltétlenül tüntesse fel a nevét és a lakcímét (irányítószámmal), és kívülről is írja rá, hogy milyen műfajú pályázatot küld (pl. így: „vers”, „próza”, „tanulmány”, műfajonként külön borítékban).

Szeretnénk felhívni valamennyi részvevő figyelmét arra, hogy a beérkező pályaművek nagy száma miatt sajnos nem áll módunkban a pályázatokat visszaküldeni és az elért eredményről értesítést csupán a zsűri által kiválasztott legjobb hatvan pályázó kap, akiket a sárvári irodalmi táborban vendégül látunk.

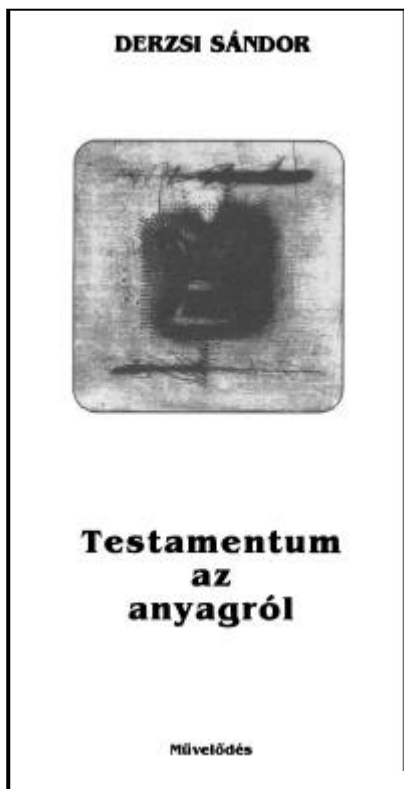
Budapest, 2005. január 5.

MEZEY KATALIN
főtitkár

ÍRÓK SZAKSZERVEZETE
H-1068 Budapest
Városligeti fasor 38.
Tel./fax: 00-36-1-351-0593,
e-mail: irolap@axelero.hu

Új könyveink

Fekete Albert:
Kolozsvári kertek.
A régi Kolozsvár zöldterületei.
24 cm 66 l. 58 kép 180.000 lej
ISBN 973-7993-09-8

Derzsi Sándor:
Testamentum az anyagról.
Ezer vers.
Szerkesztette Lászlóffy Csaba.
11 cm 496 l. 160.000 lej
ISBN 973-7993-05-3

Herepei János:
Kolozsvár történeti helyrajza.
Sajtó alá rendezte, szerkesztette és az utószót írta Sas Péter.
15 cm 718 l. 16 kép 350.000 lej
ISBN 973-7993-03-9

Herepei János:
A kolozsvári Farkas utcai református templom és kollégium történetéből.
Sajtó alá rendezte, szerkesztette és az előszót írta Sas Péter.
12 cm 236 l. 10 kép 140.000 lej
ISBN 973-86529-0-1

Kuppán Mária:
Futótűz. Versek
11 cm 96 l. Chira Mihai illusztrációival. 50.000 lej
ISBN 973-7993-07-1

Sas Péter:
Az erdélyi festőművészet lírikusa, Tóth István.
 21 cm 80 l. 67 kép 140.000 lej.
 ISBN 973-86529-1-X

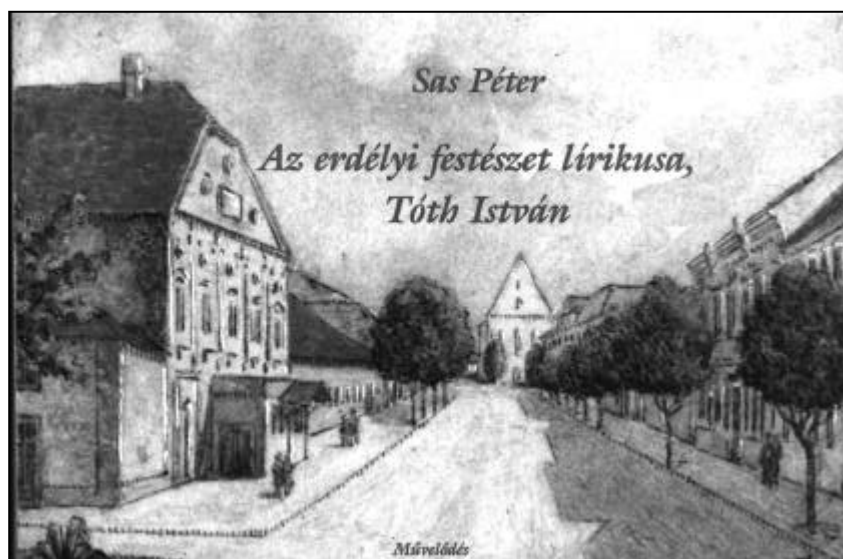
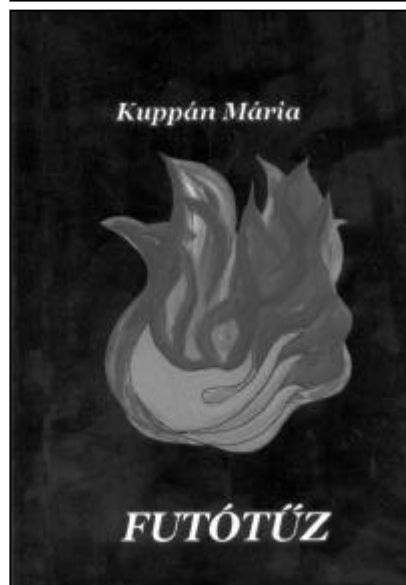
Sztánai Napok 2004.
 Szerkesztette Szabó Zsolt.
 Balázs Imre József, Balázs Sándor, Bertha Zoltán, Cseke Péter, Dávid Gyula, H. Szabó Gyula, Kántor Lajos, Kötő József, Lisztóczy László, Pomogáts Béla, Sas Péter, Szabó Zsolt és Vallasek Júlia tanulmánya. (Sztánai Füzetek 1.)
 13 cm 140 l. 100.000 lej
 ISBN 973-86529-2-8

Mostis Károly:
Te sehol. Versek.
 Az előszót írta Lászlóffy Aladár.
 12 cm 92 l. Kőnczey Elemér ill.
 80.000 lej. ISBN 973-7993-08-X

2004-ben megjelent kiadványaink megvásárolhatók vagy megrendelhetők a szerkesztőség címén 10% kedvezménnyel. A küldeményeket utánvétellel postázzuk, külön postaköltséget nem számítunk fel.

Korábbi könyveinkből korlátozott példányszámban van még: Balaskó Nándor grafikai albumaiból (**Lélekmadarak** – 50.000 ill. **Akt** – 80.000 lej), Csetri Elek – Szabó Béla: **Az erdélyi fejedelmek arcképcsarnoka** (120.000 lej), **A Szamos partj Athén. Veress Ferenc fényképei a régi Kolozsvárról.** 250.000 lej) valamint I. L. Caragiale: **Az elveszett levél.** (40.000 lej).

Előkészületben: **Az erdélyi táj kérdései;** Benedek Elek: **A magyar nép jelene;** Debreczeni László: **Műemlékes napló** és Makoldy József: **Erdélyi képek.**

A MŰVELŐDÉS megrendelhető minden postahivatalnál. Sorszámunk a sajtókatalógusban: 4067. A KÖNYVESHÁZ sorszáma: 7055. Előfizetőknek negyedévre 30 000 lej, egy szám ára 10 000 lej.

Magyarországon előfizethető a Könyvtárellátó útján (1391 Bp., Váci út 19. p.f. 204), a Magyar Napló szerkesztőségében (1062 Bp. VI. Bajza utca 18) és a Custos-Zöld Könyvesboltban (II. Margit krt. 6).

Megvásárolható, illetve előjegyezhető a MŰVELŐDÉS és a KÖNYVESHÁZ az alábbi helységeken:

KOLOZSVÁR: a szerkesztőségben (utánvéttel régi számok is); előfizethető az Apex lapterjesztőnél; Egyetemi Könyvesbolt; RODIPET; Röser Antikvárium;
SZAMOSÚJVÁR: Téka Alapítvány;
TORDA: RMDSZ, Vásárhelyi Géza Könyvtár;
ARAD: Tulipán Kft.;
KISJENŐ: Csanádi János
BESZTERCE: RMDSZ;
MICSKE: Hodgyai Edit;
NAGYSZALONTA: Arany János Múzeum;
BRASSÓ: Áprily Lajos Gimnázium (Pásztori Klára);
FOGARAS: unitárius parókia;
KÓHALOM: református parókia;
NÉGYFALU: Köpe Ilona;
GYULAFEHÉRVÁR: Gróf Mailáth Gusztáv Károly Gimnázium;
NAGYENYED: Bethlen Gábor Gimnázium;
CSÍKSZEREDA: Márton Áron Gimnázium;
CSÍKSZENTDOMOKOS: általános iskola;
CSÍKSZENTMÁRTON: Bajkó István;
GYERGYÓSZENTMIKLÓS: Ambrus András;
SZÉKELYUDVARHELY: Benedek Elek Tanítóképző Főiskola (Szarvas Gyöngyi);
SZÉKELYKERESZTÚR: múzeum;
PISKI: református parókia;
SEPSISZENTGYÖRGY: BOJTÁR Kft; Csikós Júlia; H-Press; Mikes Kelemen Közművelődési Egyesület;
KÉZDIVÁSÁRHELY: Bod Péter Tanítóképző;
KOVÁSZNA: Kőrösi Csoma Sándor Gimnázium

és városi könyvtár;
UZON: Ambrus László;
RESICA: református parókia;
MÁRAMAROSSZIGET: Hollósy Simon Művelődési Egyesület;
NAGYBÁNYA: Könyvesház;
SZAMOSARDÓ: Vicsai János;
MAROSVÁSÁRHELY: RMDSZ; Vártemplom parókiája; Fazakas Károly lapterjesztő (Panselutelor nr. 4/3);
DICSŐSZENTMÁRTON: Sipos Domokos Művelődési Egyesület;
GERNYESZEG: általános iskola;
LUDAS: Székely Réka;
NYÁRÁDSZEREDA: Molnár Elvira;
SÁROMBERKE: IKE;
SZOVÁTA: Szabó Gizella;
SZATMÁRNÉMETHI: Baraprest Kft; Papp Piroska;
NAGYSZEBEN: RMDSZ;
MEDGYES: református parókia;
ZILAH: gimnázium; Kovács Kuruc János;
KRASZNA: Hajas Matild;
SARMASÁG: Horváth József;
SZILÁGYCSEH: Tövishát Egyesület;
SZILÁGYSOMLYÓ: Báthory Alapítvány;
ZSIBÓ: Mátyus Éva;
TEMESVÁR: Boér Jenő;
LUGOS: Fülöp Lídia;
BUKAREST: Bukaresti Petőfi Művelődési Társaság.

Lapszámunk szerzői:

Mezey Katalin, költő, író – Budapest * Zsehránszky István, közíró – Bukarest * Benkő Éva (1952–1999), képzőművész * Cs. Simon Repolski Imola, képzőművész * Forró Miklós, közíró * Füleki Zoltán, művelődésszervező * Tompos Opra Ágota, képzőművész – Csíkszereda * Incze László, helytörténész – Kézdivásárhely * Dáné Tibor Kálmán, közíró * Gazda Klára, néprajzos * Guttman Mihály, zenetanár * Kántor Lajos, író, irodalomtörténész * Neményi József Nándor, közgazdász * Novák Ildikó, képzőművész * Pálfi Csaba Sándor, egyetemi hallgató * Székely Zsuzsanna, vállalkozó – Kolozsvár * Kiss Éva Evelin, szakíró * Kovács Levente, rendező – Marosvásárhely * Szombatfalvi Török Ferenc, művelődésszervező – Nagyszében * Dukrét Géza, helytörténész – Nagyvárad * Kiss Jenő, könyvtárigazgató * Sylvester Lajos, újságíró – Sepsiszentgyörgy * Boér Jenő, főszerkesztő – Temesvár